

16 Nisan 2017 Halk Oylaması ve Halk Oylaması Sürecinin Siyaset Bilimi Ve Kamu Yönetimi Bölümü Öğrencileri Tarafından Algılanmasına İlişkin Bir Araştırma: Çankırı Karatekin Üniversitesi Örneği

Gürbüz ÖZDEMİR

*Çankırı Karatekin Üniversitesi, İİBF Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
gozdemir@karatekin.edu.tr*

Öz

Halk oylaması (referandum), halkın karar alma süreçlerine doğrudan katılımına imkân veren bir demokratik araçtır. Bu bağlamda 16 Nisan 2017 Anayasa Değişikliği Halk Oylaması, Türkiye açısından büyük öneme sahiptir. Üniversitelerin, bu alanda eğitim alan Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü öğrencileri tarafından nasıl algılandığı özellikle önem arz etmektedir. Bu çalışmada, ilgili Halk Oylamasının, birer siyaset bilimci ve kamu yöneticisi adayı olan öğrenciler tarafından nasıl algılandığı, bir örnek olması bağlamında Çankırı Karatekin Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü (ÇAKÜ-SKY) öğrencileri açısından araştırılmıştır. Bu amaçla uygulanan anketin sonuçları, halk oylamasının ÇAKÜ-SKY öğrencileri tarafından nasıl algılandığına ilişkin ipuçları sunarken, oy kullanma eğilimlerinin cinsiyet, bölge ve sınıf gibi farklı değişkenler ve sürece ait sorular arasında anlamlı ilişkinin olup olmadığı da ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Halk Oylaması, Cumhurbaşkanlığı Sistemi, Demokratikleşme, Siyasi Sosyalleşme, Siyasi Üslup.

Jel Sınıflandırması: D72, D73, K10, K4

A Study on 16 April 2017 the Referendum and its Perception of by Political Science and Public Administration Department Students: Cankırı Karatekin University Case¹

The referendum is a democratic tool that allows people to participate directly in the decision-making process. In this context, the April 16, 2017 Constitutional Referendum has a big value in terms of Turkey. It is especially important that how universities have perceived particularly by their students in the Department of Political Science and Public Administration who are trained in this area of knowledge. In this study, it was investigated how the 2017 Referendum was perceived by students who were candidates for political scientists and public administrators. In the context of being an example, Cankırı Karatekin University Department of Political Science and Public Administration (ÇAKÜ-SKY) has been examined in terms of its students. The results of the questionnaire used for this purpose have been tried to show whether there is a meaningful relation between the voting tendencies and the different variables such as gender, region and class and the process questions while presenting clues about the perception of public opinion by ÇAKU-SKY students.

Key Words: Referendum, Presidential System, Democratization, Political Socialization, Political Style

JEL Classification Codes: D72, D73, K10, K4

¹ Extended abstract is presented at the end of the article.

Atıfta bulunmak için/Cite this paper:

Özdemir, G. (2017). 16 Nisan 2017 Halk Oylaması ve Halk Oylaması Sürecinin Siyaset Bilimi Ve Kamu Yönetimi Bölümü Öğrencileri Tarafından Algılanmasına İlişkin Bir Araştırma: Çankırı Karatekin Üniversitesi Örneği. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İİBF Dergisi*. 7(2), 247-280.
DOI: 10.18074/ckuiibfd.372403

1. Giriş

Halk oylaması (referandum), halkın karar alma süreçlerine doğrudan katılımına imkân veren bir demokratik araçtır. Halk oylamaları ile ilgili olarak, farklı ülkelerde farklı uygulamalara rastlamak mümkündür. Bu çerçevede dünyada kuramsal ya da uygulamaya dönük çok sayıda araştırma yapılmıştır. Türkiye’de ise, başta kuramsal olmak üzere halk oylamalarına ilişkin çalışmalar oldukça sınırlıdır². Ülkemizde niteliği itibarıyla disiplinler arası bir çabayı gerektiren böylesine önemli bir meselenin ihmal edilmiş olması, halk oylamalarının bu incelemenin konusunu oluşturmasının en temel nedenidir. Bilimsel yöntem ve tekniklerde meydana gelen birtakım gelişmeler araştırma imkânlarını arttırmış olsa da, halk oylaması hala “kabul-ret” sonuçlarından ibaret bir oylama olarak görülmektedir. Bu nedenle halk oylamaları sosyo-kültürel tabanına ilişkin ayrıntılı değerlendirmelerin yapılamadığı bir konu olma özelliğini sürdürmektedir.

Türk siyasi hayatı boyunca yaşanan halk oylamaları süreçlerinde (şu anki 16 Nisan Halk Oylaması süreci de dahil), genel olarak “halk oylaması” kavramı ve özelde de oylamaya sunulan düzenlemenin içeriği hakkında genel olarak bilgi eksikliklerinin olduğu görülmektedir. Adeta halk oylamasının doğası, amacı ve içeriği algılanıp özümsemeden oylamaya gidilmektedir. Ülkenin geleceğine yön verecek düzenlemelerle ilgili olmasına rağmen; ya halk, oylamayı sıradan bir siyasi olay olarak görmekte ya da halka, halk oylamasının sahip olduğu değere uygun aydınlatıcı bilgi sunulmamaktadır. Halk oylaması, adeta basit bir siyasi eylem olarak görülmekte ve “evet” ya da “hayır” ifadeleri de sanki birer parti ismi gibi algılanmaktadır. Bu durum, siyasi olan her şeyin iç içe geçmesinin bir sonucudur, denebilir. Hatta Türkiye’de 1876 Kanun-u Esasisi’nden beri parlamenter sistem uygulandığından dolayı Türk Milleti olarak, esasen yarı-doğrudan demokrasi aracı olan halk oylaması kültürüne pek alışık olmadığımızı da söylemek mümkündür. Oysa halk oylaması, sıradan bir eylem olmayıp, ülkenin geleceği açısından son derece hayati öneme sahiptir. Pek çok tanımda bir demokratik gelişmişlik anlamında kullanılmakta ve doğrudan demokrasinin bir aracı olarak görülmektedir. Sonuçta oylama süreçleri, esasen ya ilgisiz ya da doğrudan ilgisi olmayan bir kısım yönlendirmelerin ve bu doğrultuda yapılan propagandaların etkisi altında geçmektedir. “Bağlama etkisi” olarak ifade edilen bu durum halk oylamasını, özellikle liderlerin düzenlemenin ruhundan uzak kısır siyasi tartışmalarının gölgesinde ana ekseninden daha da uzaklaştırmakta ve insanlar, oylama konusunda sağlıklı bir değerlendirme yapamamaktadır. Dolayısıyla halk oylamalarının sağlıklı bir sonuca varabilmesi için, önemli bir sorun olan ve baskın bir nitelik gösteren “bağlama etkisi”ne özellikle dikkate

² Bu sınırlı çalışmalar arasında öne çıkan ve bu çalışmanın yapılmasında da esin kaynağı olan özgün çalışma için bkz.: Anbarlı Bozatay, Şeniz (2011), 12 Eylül 2010 Referandumu ve Referandum Sürecinin Üniversite Öğrencileri Tarafından Algılanmasına İlişkin Bir Araştırma: Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Örneği, Yönetim Bilimleri Dergisi (9, s. 2).

edilmesi gerekmektedir. Ayrıca halk oylaması sonuçlarının, sadece katılım oranları, “evet” ve “hayır” oranları ya da medyanın ortaya koyduğu raporlarla değerlendirilmesi ve bundan öteye geçen değerlendirmelerin ortaya konulmaması da bir diğer önemli sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle siyaset bilimcilere adeta bir laboratuvar ortamı sunan halk oylamaları, sadece sonuca ilişkin “evet-hayır” oranlarının verilmesinden ziyade, başta seçmen algılamaları olmak üzere farklı seviyede analize ihtiyaç duyulan süreç olarak görülmelidir.

İşte üniversite öğrencilerini içine alan bu çalışma; 16 Nisan Halk Oylaması özelinde, özellikle anayasa hukuku, siyaset bilimi vb. dersleri almış olan siyaset bilimi ve kamu yönetimi (SKY) öğrencilerinin halk oylaması sürecine ilişkin algılamalarını, bu algılamalarında düzenlemenin içeriğinin haricinde bir etkinin olup olmadığını ve etkiliyse hangi unsurların etkili olduğunu farklı değişkenler aracılığıyla anlamaya yönelmiştir. Araştırmada, cinsiyet, sınıf, yaşanan coğrafi bölge gibi bağımsız değişkenler ile ilgili karşılaştırmalar yapılırken, değişikliğe konu olan Anayasa maddeleri ile ilgili yorum ve bilgi sahibi olunmasının, değişkenler bazında farklılığa yol açıp açmadığı da belirlenmeye çalışılmıştır. Değişkenler açısından yapılan karşılaştırmalarda; halk oylamasına atfedilen değer ve oylamanın önemi, Anayasa değişikliklerinin demokratikleşmede bir adım olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği ve liderlerin süreçteki üslubu konularında anlamlı ilişkinin olup olmadığı da saptanmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede hazırlanan anketteki soruların tamamı, birer siyaset bilimci ve kamu yöneticisi adayı olan ÇAKÜ-SKY öğrencilerinin bu doğrultuda dersler almış oldukları, halk oylaması sürecini yakından izledikleri ve değişiklikler konusunda fikir sahibi oldukları genel varsayımını sınamaktadır. Çalışma, iki bölüme ayrılmıştır. Birinci bölüm, halkoylamasının kavramsal çerçevesi ile Türkiye’deki halkoylamalarının genel değerlendirilmesinden oluşmaktadır. İkinci bölümde ise üniversite öğrencilerinin süreci algılamasına ilişkin anket çalışmasının ait istatistikler sunularak bulgular tartışılacaktır.

2. Kavramsal Çerçeve

Demokrasi, Yunanca "halk" anlamına gelen “demos” ile "egemenlik", "yönetmek" gibi anlamlara sahip “kratein” kelimelerinden oluşan bileşik bir sözcüktür. Buradan hareketle demokrasi kavramı, etimolojik olarak, “halk egemenliği” ya da A.Lincoln’ün ünlü deyişiyle, “halkın halk tarafından, halk için yönetimi” şeklinde tanımlanmaktadır (Sartori, 1993, s. 36). Dolayısıyla demokrasi düşüncesinde, “halk” merkezi bir konuma sahip olup, “halk iradesi”nin karar alma süreçlerine yansıyor yansımaması, Antik Yunandan bugüne demokratikliğin ya da demokratikleşme seviyesinin ölçütü olarak sayılmıştır. Demokrasi düşüncesi, bugüne kadar farklı modeller ortaya çıkarmış olsa da, özünde “Egemenlik kayıtsız ve şartsız millete (halka) aittir”, ifadesi demokrasilerde bir esas olmuştur. Demokrasiyi demokrasi kılan ve onu diğer yönetim şekillerinden ayıran en temel nitelik budur (Yeşilorman, 2011, s. 193). Ancak Eski Yunandaki Atina şehir

devletinde “halk” kavramına dar bir anlam verildiğinden, ilk dönemlerde sınırlı sayıda insanın katıldığı demokratik düzen, bugün hem çok daha kapsamlı bir hale dönüşmüş hem de artan nüfus ve yönetim birimleriyle daha da karmaşıklaşmıştır. Doğal olarak günümüzde halkın tamamının yönetime doğrudan katılımı imkânsız hale gelmiştir (Özdemir, 2011, s. 1-3; Bjorklund, 2009, s. 121). “Halkın kendi kendini yönetmesi” düşüncesi, kendisine yeni bir istikamet çizmek zorunda kalmış ve yönetimde halkın tamamının değil çoğunluğun söz sahibi olduğu bir anlayışa dönüşmüştür. Alınacak kararlarda ve gerçekleştirilecek siyasalarda toplumun çoğunluğunun söz sahibi olması gerektiği görüşü benimsenmiştir (Setälä, 2009, s. 1-4).

Demokrasi ile ilgili bu temel tespitler genel kabul görmeye birlikte; egemenliğin kullanılması ya da halk iradesinin nasıl tecelli edeceği konusunda farklı görüş ve yöntemler kendisini göstermiştir. Bu bağlamda demokratik sistemlerde “doğrudan”, “temsili”, “yarı-doğrudan demokrasi” gibi farklı modeller ortaya çıkmıştır. “Halk”, doğrudan demokrasi modelinde egemenlik hakkını bizzat kendisi kullanırken, temsili demokraside egemenlik hakkının kullanılmasını tümüyle temsilcilerine devretmektedir. Yarı-doğrudan demokrasi uygulamasında ise egemenlik yetkisi, halk ile temsilciler arasında paylaşılarak kullanılmaktadır (Gözler, 1988, s. 97). Yarı-doğrudan demokrasi, temelde bir temsili demokrasi uygulaması olmakla birlikte, bazı hallerde halkın, birtakım araçlarla egemenliğin kullanılmasına, yani siyasi karar verme süreçlerine bizzat katılabilmesine imkân tanınmaktadır (Teziç, 2006, s. 232-233). Egemenlik hakkının doğrudan kullanılması ve demokrasinin temelini oluşturan halk iradesinin aracısız tecellisi ise, yarı-doğrudan demokrasi modelinde “halk oylaması”, “halk vetosu” ve “halk teşebbüsü” gibi araçlar vasıtasıyla gerçekleşmektedir (Kanlıgöz, 1996, s. 174; Gözler, 1988, s. 97). Yarı-doğrudan demokrasi araçlarının temsili demokrasilerde uygulandığı ölçüde, halk tarafından yönetim idealinin temsili demokrasilerde olmadığı eleştirisine de cevap verilmiş olmaktadır (Kapani, 1981, s. 298). Dolayısıyla seçimlerin sadece siyasi lideri belirlediği, halkın tercihlerinin karar alma süreçlerine yansımadağı görüşüne bir cevap olarak var olan yarı-doğrudan demokrasi uygulamalarıyla, hem temsili demokrasinin kurumları korunmakta hem de çeşitli yollarla sivil katılımın, siyasi katılımı birlikte yönetmesine imkân sağlanmaktadır (Nohutçu ve Bektaş, 2017, s. 12).

Yarı-doğrudan demokrasi araçlarından en yaygın kullanılanı ise “halk oylaması” yöntemidir. Bu yöntem, Lincoln tarafından yapılan “halkın, halk için, halk tarafından yönetimi” şeklindeki tanımda belirtildiği gibi, “halk tarafından yönetim” hedefinin gerçekleşmesi açısından önemli bir işleve sahiptir. Halk oylaması sayesinde, halk, karar alma süreçlerine aracısız katılarak, başta anayasa değişiklikleri olmak üzere birçok konuda doğrudan söz sahibi olabilmektedir. Bu yönüyle özellikle temsili demokrasilerde meşruiyet sorununun çözümünde de önemli rol üstlenmektedir (Rahat, 2009; Bjorklund, 2009). Türkçeye “halk oylaması” olarak çevrilmiş olan “referandum” kavramı, “geri almak veya

getirmek” anlamına gelen Latince “referre” kelimesinden türemiştir.³ Türk Dil Kurumu (TDK) Sözlüğü kavramı, "Halkın türlü siyasi ve sosyal sorunlar karşısında olumlu veya olumsuz görüşünü belirlemek için başvurulan oylamadır"⁴ şeklinde tanımlamaktadır. Temsili demokrasilerdeki klasik seçim yönteminden farklı bir içeriğe sahip olan kavram, siyasi düşünce sözlüğünde; “Bir yasama organı tarafından çıkartılan bir kanun veya yaygın bir halk inisiyatifi tarafından teklif edilen bir çözüm/tedbir konusunda halkın doğrudan karar vermesini isteme/sağlama yöntemi” olarak tanımlanmaktadır (Yayla, 2005, s. 16). Bu yönüyle halk oylamaları, temsili demokrasi kurum ve mekanizmaları ile etkileşim içinde olan bir dizi karar verme mekanizmaları içermektedir. Bugün dünyanın birçok ülkesinde kullanılan halk oylaması yöntemi, özellikle J. J. Rousseau'nun (1982) “Toplum Sözleşmesi” eserinde ortaya koyduğu “egemenliğin devredilmezliği” kuramına dayandırılmaktadır. Bu kurama göre; "Egemenlik hangi nedenlerden dolayı başkasına aktarılamazsa, yine aynı nedenlerden dolayı temsil de edilemez. Egemenlik başlıca genel iradeye dayanır, genel irade ise temsil olunamaz; ya genel iradedir ya değildir, ikisinin ortası olamaz. Dolayısıyla milletvekilleri milletin temsilcileri değildirler ve olamazlar. Olsa olsa geçici işlerinin görevlileri olabilirler; hiçbir kesin karara da varamazlar. Halkın kabul etmeyip onamadığı hiçbir kanun geçerli değildir, kanun da sayılmaz" (Rousseau, 1997: 109, 136). Bu nedenle Rousseau'ya göre, milletvekillerinin hazırladığı kanunlar nihayetinde halkoyuna sunulmalıdır. Bu, halkın zaten sahip olduğu egemenliği fiilen de ele geçirip kullanmasından başka bir şey değildir. Kısacası meclis tarafından kabul edilen bir metnin kanun olarak hüküm ifade edebilmesi için halkın oyuna sunulması gerekmektedir (Gözler, 1988, s. 100; Kubalı, 1971, s. 278).

Çoğu kez halk oylaması ile karıştırılan önemli bir kavram ise “plebisit”tir. Her iki kavram birbirine benzer gözükse de, farklı özelliklere sahiptirler. Öncelikle halk oylamasından daha eski bir kavram olan “plebisit”, eski Roma'da halk meclisi işlevi gören ve “pleb” adı verilen kurulların aldıkları kararlara denilmektedir (Şahbaz, 2006, s. 94-95). Halk oylamasında bir metindeki değişiklik oylanırken; plebisitte ise, genellikle bir kişi ya da isim oylanmaktadır. Halk oylamasında aktif ve özne konumunda bir halk varken, plebisitte ise genelde diktatörlerin, darbecilerin kendilerine meşruiyet kazandırmak için başvurdukları ve halkın pasif konumda olduğu bir yöntem söz konusudur (Parla, 1986). Örneğin askeri müdahalenin halkoylaması yoluyla meşrulaştırılmaya çalışılması bir plebisittir. Çünkü bu süreçte halkın çoğu kez "evet" demekten başka bir alternatifi yoktur (Teziç, 2006, s. 12). İki uygulama arasında bu tarz önemli farklar olmakla birlikte, her zaman için halk oylamasının plebisite dönüşme riski ve ihtimali her zaman

³ Online Etymology Dictionary, “Referendum”, www.etymonline.com/index.php?allowedinframe=0&search=referendum (Erişim Tarihi: 29.03.2017).

⁴ TDK Sitesi, Güncel Türkçe Sözlük, “Halk Oylaması”, www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.58dbeb2623a290.40146512 (Erişim Tarihi: 29.03.2017).

vardır. Bunun olmaması için meclis tarafından oylamaya sunulacak düzenlemelerin siyasi uzlaşma sonucu hazırlanmasına dikkat edilmesi gerekir. Böylelikle meclisin fikri ile halkın fikri arasındaki çatışma ihtimali en aza indirilmiş ve gerçek bir halk oylaması uygulaması gerçekleştirilmiş olacaktır. (Kapani, 1981, s. 300).

Dünyadaki tüm ülkeleri etkileyecek şekilde ilk modern halk oylaması uygulaması ABD'de gerçekleştirilmiştir. Yine İsviçre'de, 1848 Anayasasının kabul edilmesi sürecinde gerçekleşen halk oylaması, dünyadaki ilk örneklerdendir. İsviçre'de anayasal bir kurum olan halk oylaması, bugün İsviçre siyasi hayatının önemli bir parçasıdır. 3 Haziran 2008 tarihi itibariyle İsviçre'de ülke seviyesinde yapılmış olan halk oylaması sayısı 534⁵ olduğu ifade edilmektedir (Yıldız, 2010, s. 62). Yöntemin, bir ideal şekli bulunmakla birlikte, başta İsviçre⁶ ve ABD olmak üzere bugün dünya üzerindeki ülkelerin çoğunda⁷, o toplumun kendine özgü yapısına ve yönetim şekline göre farklılık gösterebilmektedir. Dünyadaki halk oylamalarına bakıldığında, öncelikle konuları açısından “anayasal (kurucu)” ve “yasama halk oylaması” isimleriyle iki şekilde uygulandığı görülmektedir (Yıldız, 2010, s. 43). Yasama halk oylamasında, bir olağan kanun metninin kabulü ya da reddi söz konusu iken, anayasal halk oylaması ise, başlı başına bir anayasa metninin kabul edilmesi ya da değiştirilmesi sırasında uygulanmaktadır (Teziç, 2006, s. 232-233). Anayasal halk oylaması, genellikle kurucu meclis yönteminin demokratikliğinin eleştirilmesi sonucunda ortaya çıkmıştır. Böylelikle halk oylamasıyla kabul edilmiş olan bir anayasa ya da anayasa değişikliği, hukuken gücünü kendisini hazırlayan meclisten değil, doğrudan egemenliğin sahibi halktan alması sağlanmış olmaktadır (Gözler, 2006, s. 35). Başvurulmalarındaki yöntem açısından ise halk oylamaları, “mecburi” ve “ihtiyari” olmak üzere iki şekilde uygulanabilmektedir. Bir kanunun ya da anayasa değişikliğinin halk oylamasına sunulması gerektiği hususu anayasada öngörülmüşse “mecburi”; öngörülmeyip parlamentonun ya da devlet başkanının takdirine bırakılmışsa “ihtiyari” halk oylaması söz konusudur (Gözler, 1988, s. 98). Bu bağlamda yasama halk oylaması, anayasal değişiklikler söz konusu olduğunda genellikle zorunlu, kanunlarla ilgili olduğunda ise ihtiyari uygulanmaktadır (Yıldız, 2010, s. 43). Sonuçta, halk oylaması hangi şekilde yapılırsa yapılsın meclisçe hazırlanan metinlerin halkın kabulüne sunulması ve halkın da “kabul” ve “ret” anlamına gelen iki tercih ile oy kullanması şeklinde uygulanmakta ve sonuç bağlayıcılık içermektedir (Kubalı, 1971, s. 278).

Günümüz demokratik dünyasında halk oylaması, felsefi bir mesele olarak değil, tamamen siyasi, hukuki ve teknik bir konu olarak algılanmaktadır. Bu çerçevede

⁵ Bu sayıya halk girişimi sonucunda yapılan halk oylamaları da dâhil edilmiştir (Yıldız, 2010: 63).

⁶ İsviçre'de yapılmış olan halk oylamalarının listesi için bkz. Zürih Üniversitesi Doğrudan Demokrasi Araştırma Merkezi İnternet Sitesi, İsviçre Federal Oylama Veri Tabanı: Liste, <http://www.c2d.ch/indexdd.php?menusec=dddb&dang=>, (Erişim Tarihi: 29.03.2017).

⁷ Ülke listesi için Bkz. IDEA İnternet Sitesi, Doğrudan Demokrasi Anket Sonuçları, <http://aceproiect.org/epic-en/dd#DD02>, (Erişim Tarihi: 29.03.2017).

halk oylamalarının sonuçlarının demokrasi ve özgürlükler üzerinde yaptığı etki tartışılmaktadır (Gözler, 2010, s. 100). Tartışmada yöntem taraftar olanlar olduğu gibi, karşı çıkanlar da vardır ve herkes kendilerine uygun deliller sunmaya çalışmaktadır. Halk oylamasına taraftar olanlara göre, tüm kuvvet sahipleri gibi meclisler de halkın kendilerine verdiği yetkiyi kötüye kullanma eğilimindedirler. Halkı doğrudan devreye sokan halk oylaması uygulaması ise, bu kötü kullanmayı ve bunun sonucu oluşacak muhtemel meclis despotizmini önleyen bir araç olarak görülmektedir (Gözler, 2010, s. 103). Halk oylaması lehinde olanlar, meclisteki çoğunluk ile ülke genelindeki çoğunluğun, genellikle birbiriyle uyumlu olmadığını üzerinde de dururlar. Onlara göre, bütün seçim sistemleri, büyük partilerin artık temsiline, küçük partilerin ise eksik temsiline ve sonuçta mecliste gerçek temsili ifade etmeyen yapay çoğunluklara yol açmaktadır. Demokratik temsil açısından oluşan bu uyumsuzluğun sakıncalarını ise ancak “halk oylaması” yöntemi giderebilmektedir (Lijphart, 1988, s. 105). Halk oylaması taraftarlarının ileri sürdükleri bu görüş, Türkiye açısından değerlendirildiğinde şu örneği vermek mümkündür. Örneğin, 1987 seçimlerinde aldığı %36’lık oyla mecliste %65’lik bir çoğunluk sağlayan Anavatan Partisi’nin, mecliste %65’lik çoğunlukla kabul ettiği anayasa değişikliği, 1988’deki halk oylamasında %65’le reddedilmiştir. Ayrıca bir takım güçlü kişilerin ya da baskı gruplarının, meclisten kendi lehlerine bir düzenleme çıkarabilmek için milletvekillerine özel çıkarlar sağladıkları da eklenmektedir. Onlara göre, bu düzenlemenin halk oylaması sunulması, böyle bir yolsuzluğu rahatlıkla engelleyecek niteliktedir (Gözler, 2010, s. 103). Halk oylaması, her zaman özgür düşünce açıklamalarına imkân tanıyıp siyasi tartışma kanallarını açık tuttuğundan, demokrasinin ideal şekli olarak kabul edilen doğrudan demokrasi modelinin kısmen de olsa gerçekleşmesinde temel bir araç olarak da görülmektedir (Piott, 2003, s. 5). Bu sayede yönetimler daha sorumlu ve daha duyarlı hale de getirilmiş olmaktadır. Diğer bir ifadeyle halk oylaması, yasama süreçlerinde kontrolü sağlamanın yanında, yönetimlerin sorumluluğunu artırmada ve siyasaların demokratikliğini yansıtmada olumlu işlevlere sahiptir (Piott, 2003, s. 15). En az bunlar kadar önemli olarak halk oylamasıyla birlikte, halkın, temel siyasi sorunları çözmeye katkıda bulunmaya çağırılması, halka kamusal sorunlar üzerinde düşünmeyi öğretir ve vatanseverlik duygularını geliştirir. Süreç boyunca halk, devlete yön verdiğini hisseder ve böylece sorumluluk bilinci gelişir. Yine halk oylaması süreçlerinde halk, kitle iletişim araçlarını yakından izleyerek, ülkenin ekonomik, sosyal, kültürel vb. sorunları hakkında sağlıklı bilgi sahibi de olabilmektedir. Böylelikle, halkoylamaları, halkın demokratik eğitimine ciddi anlamda katkı da sunmaktadır (Gözler, 1988, s. 100).

Halk oylamasına karşı olanlara göre, halk oylaması, her şeyden önce ülkenin karmaşık sorunları hakkında sıradan kimselerin görüşlerine başvurulmasından başka bir şey değildir. Zira onlar, kanunları anlamak ve değerlendirmek için gerekli olan eğitime sahip değildirler. Bu nedenle sıradan vatandaşlar ülke sorunları hakkında düzenleme getiren kanunları sağlıklı değerlendiremezler. Onların kanaatleri, genellikle objektif bir akıl yürütmeyi değil; çoğunlukla

okudukları tek bir gazeteye veya televizyon kanalına göre şekillenen tek taraflı ve sübjektif yargılara dayanır (Gözler, 1988, s. 101). Olumsuz yaklaşımlara göre, ayrıca halk, kanunları doğrudan oylama hakkına sahip olduğundan meclis seçimlerine ilgi göstermeme gibi bir eğilim içerisine de girebilir. Bir meclis kendi seçimlerine ilgi gösterildiği sürece saygınlığını sürdürebilir, yaklaşımından hareketle bu durumun, zamanla meclislerin değerini düşürmek gibi tehlikeli bir sürecin başlatılabileceğini de belirtirler. Bunun bir sonucu olarak yaptığı işlemlerin kesin olmadığını gören meclisler, zamanla etkinlik duygusunu yitirebilme potansiyeli de taşırlar (Gözler, 1988, s. 103-104). Ayrıca mecliste çözüm bulmak yerine sık sık halk oylamasına başvurmak, halka bıkkınlık verebilecek uzun ve masraflı bir yöntem olarak da görülmektedir. Üstelik onlara göre halkı, oylamaya katılmaya zorlamak, bilmedikleri ya da ilgilenmedikleri konularda tercih yapmaya itebileceğinden sonuçlar beklenen seviyede sağlıklı olmayabilmektedir (Gözler, 1988, s. 70). Bu duruma, her halk oylamasının yapısında bir güven oylamasına dönüşme eğilimi bulunduğu ve bunun da hükümetin sıkıntıya girmesine yol açabileceği öngörüsü de eklendiğinde, ülkede muhtemel bir siyasi kriz de kendisini gösterebilecektir. Üstelik halk oylamaları, metin taslaklarının hazırlanmasına halkın bizzat katılımı şeklinde olmayıp, iktidardaki parti ya da temsilciler tarafından düzenlenen metinlerin oylanması şeklinde sınırlı bir katılım imkânını tanıdığı için de eleştirilmektedir (Şahbaz, 2006, s. 162).

Tüm bu lehte ve aleyhteki görüşler önemli olmakla birlikte, şu da bir gerçek ki; hem yarı-doğrudan demokrasi hem de temsili demokrasi modelleri demokratik olma noktasında birbirine eşit değerde olup, halk oylamasına başvurulması ne kadar demokratik ise başvurulmaması da o kadar demokratiktir. Bu tespitin doğruluğu birçok ampirik çalışmayla da ortaya konulmuştur. Örneğin, Lijphart'ın, 1945-1980 arasında demokratik olarak kabul edilen 21 ülkedeki halk oylamalarına ilişkin ortaya koyduğu bulgular bu noktada önemlidir. Bu bulgularda İsviçre, 169 halk oylaması ile birinci sıradadır. Avustralya, Danimarka ve İrlanda'da halk oylamalarının sayısı 20'den az; Fransa, İtalya ve İsveç'te 10'dan azdır. Avusturya, Belçika, Norveç ve İngiltere'de ise yalnızca birer defa halk oylaması yapılmıştır. Almanya, Japonya, Lüksemburg ve Hollanda'da ise, bu tarihler arasında halk oylamasına hiç başvurmamıştır. Dolayısıyla halk oylaması ile demokrasi arasında doğrudan ampirik bir ilişki kurmak zordur. Halk oylamasına 169 defa başvuran İsviçre'nin demokratikliğinden nasıl şüphe edilmiyorsa, halk oylamasına hiç başvurmeyen Almanya, Japonya gibi ülkelerin demokratikliğinden de kuşku yoktur (Lijphart, 1988, s. 136). Dolayısıyla salt anlamda "halk oylaması demokratik midir?" gibi sorular çok anlamlı değildir? Halk oylaması ile demokrasi arasındaki ilişkiyi ortaya koyma açısından yapılması gereken şey, bir takım idealist ilkelerden mantıksal çıkarımlar yapmak değil; hem uygulamanın bizzat gözlemlenmesi hem de sonuçların demokratik açıdan değerlendirilmesidir. Kısacası, halk oylaması yöntemi, bir yarı-doğrudan demokrasi aracı olmakla birlikte, temsili modelde de kullanıldığından, bir yöntem olarak halk oylamasına

başvurulması ne kadar demokratikse, hiç başvurulmaması da o kadar demokratiktir (Gözler, 1988, s. 101).

Halk oylamaları ile ilgili öne çıkan çok önemli bir kavramsallaştırma da “bağlama etkisi”dir. Kavram, halkoyuna sunulan bir düzenlemeyle hiç ilgisi olmayan ya da doğrudan ilgisi bulunmayan etkenlerin devreye girerek, halk oylamasının sonucunu etkilemesi olarak tanımlanmaktadır. Halk oylamalarında önemli bir sorun olan “bağlama etkisi”, halk oylamasının konusu ile halkın gerçekte düşündükleri arasındaki ilişkiyi zayıflatan etkiye sahiptir. Halk oylamalarında, özellikle sosyal ayrışmalar, ideolojiler, siyasi partiler, liderler, hükümetin icraatları, ekonominin durumu, medya gibi etkenler rol oynamaya başladığında “bağlama etkisi” çok daha belirginleşir (Yıldız, 2010, s. 76). Bu durumda oylamaya sunulan düzenlemenin içeriği ne olursa olsun, halkın siyasi partilere, siyasi aktörlere karşı besledikleri duygular ya da onların ideolojilerine yakınlık gibi esasen oylamayla doğrudan ilgisi olmayan değişkenlerin etkisi oylamaya hâkim olur. Bu bağlamda bireylerin sahip olduğu inanç sistemleri, düşünce yapıları, ideolojik yaklaşımları, değer yargıları ve sınıf mensubiyeti gibi olguların da halk oylamaları üzerinde önemli etkisi olduğunu söylemek mümkündür (Oğuz 2007, s. 100). Bu itibarla oylamaya katılacak olan halkın bilgi durumu, çok farklı değişkenin etkisiyle sınırlı ve yüzeysel kalabilmekte ve halk, düzenleme konusunun dışında birçok etkenin baskısı altında sandığa gitmektedir. Halk oylaması sonucunun ne yönde belireceğine dair önemli ipuçları sunan bu etkenlerin, halkı istedikleri şekilde tercih yapmaya yöneltmesi kuvvetle muhtemeldir. Bu durum ise oylamalarda halkın aktif ve bilinçli rol üstlenerek rasyonel bir tercih yapan yerine, sadece onay/retle sınırları daraltılmış ve sübjektif etkenlerin yönlendirmesi altındaki bir alanda hareket ettiği düşüncesini güçlendirmektedir. Bu sonuç ise, halk oylamasının bizzat kendisini birçok etkenden bağımsız tercihlerin yapıldığı oylama olarak görülmesini zorlaştırmaktadır. Kısacası, halk oylamaları, nasıl nitelenirse nitelensin, sadece siyasi ve hukuki bir olgu olmayıp sosyo-politik, kültürel yapı ve özellikleriyle iç içe, çok boyutlu bir görünüm sergilemektedir. Bu süreçte, halkın düzenleme hakkında bilgilendirilmesi, karar oluşum ve oy verme sürecini kolaylaştıracak tedbirlerin alınması, halk oylamasının amacına ulaşmasında çok büyük öneme sahiptir (Gürkan, 2005, s. 28).

3. Türkiye’de Halk Oylamaları

Türk siyasi hayatına ilk halk oylaması, 1960 Darbesi sonrası hazırlanan 1961 Anayasasının oylanmasında gerçekleştirilmiştir. O tarihten bugüne toplamda altı kez halk oylamasına gidilmiştir. Yerel seçimlerin erkene alınmasına ilişkin 1988’de yapılan halk oylaması hariç diğerlerinde “evet” oyu galip gelmiştir. “Hayır” çıkan halk oylamasının konusu geçici bir durum olduğu ve diğerlerinin ise sisteme ilişkin kalıcı kararlar içerdiği düşünüldüğünde, genelde oylamaya ilişkin metinlerin lehinde sonuçların olduğu ilginç bir tablo ortaya çıkmaktadır.

Bu tabloyu, “Türkiye’deki halk oylamaları iktidar yanlısıdır” şeklinde yorumlayanlar olmuştur (Yeşilorman, 2011, s. 206-207). Böyle bir sonuç, aynı zamanda siyasi iktidarların halk oylamaları üzerinde yönlendirici etkisi olduğu kanaatini de güçlendirici niteliktedir. Bu konuda Budge (2001, s. 78-83), demokrasi kültürünün zayıf olduğu ya da sivil inisiyatifin az olduğu ülkelerde, - “bağlama etkisi” ile ilişkili şekilde- iktidar ya da muhalefet partilerinin sonuçları büyük oranda ve farklı şekillerde etkileyebildiğini ve alınan kararın ise sadece onaylanma şeklinde geliştiğini söylemektedir. Bu bağlamda Türkiye’deki halk oylamalarının tamamına gerçek anlamda halk oylaması demek oldukça zordur. En başta 27 Mayıs ve 12 Eylül askeri darbeleri sonrası yapılan halk oylamalarının, düzenlemelerin tek taraflı olarak halka kabul ettirildiği birer plebisit olmaktan öteye geçmediğini söylemek mümkündür (Bowler ve Donovan, 2001, s. 128).

Türkiye’de 1961 Anayasası için 9 Temmuz 1961’de gerçekleştirilen ilk halk oylamasıyla, 1961 Anayasası, %38,3 “hayır” oyuna karşılık %61,7 “evet” oyuyla kabul edilmiştir. 1961 Anayasası, halkoyu ile kabul edilmesine karşılık, kendisinde anayasal bir kurum olarak halk oylamasına yer vermemiştir. 7 Kasım 1982’de gerçekleştirilen halk oylaması ise, Türkiye’deki ikinci halk oylaması olup, oylamada %91,37 oranında “evet” oyu ile 1982 Anayasası kabul edilmiştir. Ancak insanlar, oylama sürecinde adeta anayasayı onaylamak ile kargaşa ortamının devam etmesi riski arasında tercih yapmak zorunda kalmışlardır. Hatta “evet” oyları için askeri yönetimce propaganda yapılırken, “hayır” oyları için izin verilmemiştir (Özbudun, 2005, s. 54). Dolayısıyla ortada demokrasiye geçebilme amaçlı bir oylama olmasına rağmen; halk oylamasının doğasına uygun bir süreç yaşanmadığından aynı 1961 Halk Oylamasında olduğu gibi, bu da bir “plebisit” olmaktan öte geçememiştir (Şahbaz, 2006, s. 262).

1982 Anayasası, “halk oylaması” yöntemini anayasal bir kurum olarak kabul ederek, Türk anayasa hukukunda ilk kez saf temsili rejimden ayrılan Anayasa olmuştur. Bu durum, 1982 Anayasasınının 175. maddesinde düzenlenmiş ve bahse konu olacak düzenlemelerin halkoyuna sunma yetkisini Cumhurbaşkanı’na tanımıştır. Halkoyuna sunulan anayasa değişikliklerine ilişkin kanunların yürürlüğe girebilmesi için, halk oylamasında kullanılan geçerli oyların yarısından fazlasının kabul oyu olması yeterli görülmüştür (Özbudun, 2005, s. 84). 1982 Anayasasınının ilk şeklinde, halk oylaması “ihtiyari” olarak öngörülmüşken, 1987 tarihli Anayasa değişikliğiyle hem “ihtiyari” hem de “zorunlu” bir kurum olarak Türk Anayasa Hukukuna girmiştir. Yapılan bu değişikliğin ardından, 1982 Anayasası’nın geçici 4.maddesi ile getirilen siyasi yasakların kalkıp kalkmaması konusunda 6 Eylül 1987 tarihinde düzenlenen halk oylaması Türkiye’de gerçek anlamda ilk halk oylaması olmuştur. Bu oylamaya katılım %90’a ulaşmış ve %49,8 “hayır” oyuna karşılık %50,2 “evet” oyuyla geçici 4. madde yürürlükten kaldırılmıştır. Sonraki halk oylaması ise 25 Eylül 1988’de Anayasa’nın 127. maddesindeki yerel seçimlerin bir yıl erkene alınıp alınmaması konusunda yapılmıştır. Katılımın yine oldukça yüksek olduğu oylamada seçmenlerin %65’i

“hayır”, %35’i “evet” oyu kullanmıştır. Böylelikle yerel seçimlerin erkene alınması için Anayasa’nın 127. maddesindeki değişiklik teklifi reddedilmiştir. Bu oylamada, Türkiye’de ilk kez “hayır” oyları “evet” tercihinden fazla çıkmıştır. Bu sonuç, esasen “Türkiye’de halk oylaması, hükümetlerin elinde bir silah olmanın yanı sıra, hükümete karşı bir silahtır” ifadesini de doğrulayan bir örnektir. Zira Türkiye’de iktidara muhalif kesimlerin güçlerini hükümete karşı birleştirmesi, halk oylamasını hükümetin istemediği şekilde de sonuçlandırabilir. Halk oylamasının, Türkiye örneği açısından içinde taşıdığı bir diğer durum da, halk oylamasının güven oylamasına dönüşebilmesi ihtimalidir. Türkiye’de, güven oylamasına dönüşmüş bir halkoylaması hükümet için bir intihar oylaması demektir. Zira yukarıda bahsedilen muhalif çoğunluk nedeniyle, hükümet, halkoylamasını kaybetme riskini taşıyacak ve sonuçta istifa etmek zorunda kalacaktır (Gözler, 1988, s. 110). Örneğin 1988 Halk Oylaması, daha çok Özal’ın durumunu sorgulamaya yönlendirilmiş ve Özal için adeta bir güvensizlik oylamasına dönüşmüştür (Tanör ve Yüzbaşıoğlu, 2005, s. 36). Bu tarz durumlarda ise halk oylaması, rejimin işleyişi ve sosyal istikrar açısından yarardan çok zarar getiren bir uygulamaya dönüşebilmektedir. Dolayısıyla siyasi istikrara bu denli ihtiyaç duyan Türkiye için, halkoylamasının taşıdığı bu riskleri dikkate almak gerekmektedir.

Bir sonraki halk oylaması, 2007 yılında 367 sayısına kilitlenen ve siyasi krize dönüşen sürecin sonrası gerçekleştirilmiştir. TBMM’de 367 sayısını bulamayan AK Parti, ANAP Genel Başkanı Erkan Mumcu’nun, "Cumhurbaşkanını halk seçsin" teklifini kabul etmiş ve Cumhurbaşkanını halkın seçmesine yönelik Anayasa değişikliği ANAP’ın desteği ile yapılmıştır. Dönemin cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer, değişikliği halk oylamasına götürmek zorunda kalınca Anayasa Mahkemesi’ne de başvurmuştur. Sonuçta süreç işlemiş ve 22 Temmuz 2007 seçimleri yapılmıştır. Sonrasında, Abdullah Gül TBMM tarafından 11. Cumhurbaşkanı olarak seçilince bu kez pakette değişiklik yapılarak oluşan Anayasa değişikliği 21 Ekim 2007 tarihinde halkoyuna sunulmuştur. Seçmenin %68’inin sandığa gittiği düşük katılımlı bu oylamada %69 oranında “evet” çıkarken, “hayır” oyu %31’de kalmıştır (Gözler, 1988, s. 111).

Tüm halk oylamalarının ilgi çeken en önemli yönü, “bağlama etkisi” çerçevesinde, parti sadakati ilişkisi gibi düzenlemeyle doğrudan ilgili olmayan etkenlerin devreye girmiş olmasıdır. Oylamadaki seçmen davranışları, oylanan düzenlemeden daha çok parti sadakati ile siyasi, iktisadî olaylar çerçevesinde oluşmuş ve oylamaya konu olan düzenlemelerin bizzat kendisi adeta ikinci planda kalmıştır. Örneğin, 1961 Anayasasının ikinci meclis, anayasa mahkemesi gibi getirdiği yeni anayasal durumlardan, kampanya sırasında çok az bahsedilmiş, tartışma genel olarak 27 Mayıs ve karşıtları ya da Demokrat Parti (DP)’ye sadakat çizgisinde gerçekleşmiştir. Oylamada, ülkenin birçok ilinde “bağlama etkisi”nin bir sonucu olarak parti sadakati oylamayı doğrudan etkilemiştir. Türkiye’nin batı bölgelerinde DP’ye oy verdikleri bilinen iller, halk oylamasına yüksek oranda

katılıp anayasayı onaylamadıkları gibi, bu illerin kullandıkları “hayır” oylarının oranı adeta dört yıl önce DP için kullanılan oylarıyla aynı kalmıştır. Aynı şekilde doğunun Cumhuriyet Halk Partili illeri ya da Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi etkisindeki Kırşehir, partilerinin istediği çizgide anayasayı onaylamışlardır (Karakartal, 1984, s. 179). Kısacası, halk oylamalarının temel amacı halkın yönetime katılımını sağlamak iken, Türkiye’de, genellikle bu süreçler devlet/parti merkezli gerçekleşmektedir. Bu durum bir yönüyle, halk oylamasının anayasada sınırlı anlamıyla yer alması ve çok sık uygulanmamasından kaynaklanmaktadır. Yani her anayasa değişikliğinin halk oylaması gerektirmemesi (330-367 kabul oyu arasında zorunlu, 367 ve yukarısı ise değil) ve üstelik bu yetkinin sadece Cumhurbaşkanına tanınmış olmasının bir sonucudur (Bowler ve Donovan, 2001, s. 128). Bunun yanı sıra halk oylaması süreçlerinde, kendisini “kurucu iradenin” temsilcisi gören siyasi, askeri ve bürokratik yapıların, düşündükleri çizginin dışına çıkan kararlara karşı bir ittifak halinde oldukları da görülmüştür (Akbeş, 2005, s. 29). Tüm olumsuz yönleriyle birlikte, Cumhuriyet tarihinde yarı-doğrudan demokrasi aracı olarak halk oylamasına altı kez başvurulmuş olması esasen demokratikleşme adına önemli bir göstergedir.

Türkiye’deki halk oylamalarında katılım oranı yüksek olsa da, 16 Nisan 2017 tarihinde yapılacak olan halk oylaması süreci de dâhil halka sunulan düzenlemeler hakkında bilgi seviyesinin genel olarak düşük olduğunu söylemek mümkündür. Zira düzenlemelerin tartışılmasından ziyade, ağırlıklı olarak tarafların olumlu icraatları ve karşı tarafın başarısızlıkları ve geçmişte yaptıkları yanlış icraatlar hedef kitleye iletilerek bir imaj oluşturmaya dayalı kampanya yürütülmektedir. Kampanya süreçlerinde çok ciddi çarpıtma ve manipülasyonlar söz konusudur. Ülkenin geleceğine yön verecek düzenlemelerle ilgili olmasına rağmen; ya halk, oylamayı sıradan bir siyasi olay olarak görmekte ya da halka, halk oylamasının sahip olduğu değere uygun aydınlatıcı bilgi sunulmamaktadır. Bu nedenle vatandaşlar, genel olarak ne için “evet” ya da “hayır” diyeceğini tam olarak bilemeyebilmektedir. Hatta “evet” ya da “hayır” ifadeleri sanki birer parti ya da lider ismi gibi algılanmaktadır. Bu bilgi eksikliği o derecededir ki, 16 Nisan Halk Oylaması süreci, kamuoyunda ve partiler nezdinde anayasa değişikliklerine değil de, adeta Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın “başkan” olması ya da olmaması çerçevesinde dönmektedir. Bu sonuç, siyasi olan her şeyin iç içe geçmesinin bir sonucudur, denebilir.

Oylamanın bu çerçevede olacağını zanneden önemli oranda insan vardır. Genel olarak sürecin takip edilmemesi dolayısıyla farklı çevrelerde oluşan bu tip hatalar normal karşılanabilir, ancak düzenli olarak süreci takip eden kesimlerin bile değişikliğe sunulan maddelerin tamamını bilmeden oylamaya katılacakları yönünde bir durum söz konusudur. Üstelik süreç, siyasi bir dava haline getirildiği için kimse değişiklikler ya da sonuçları üzerinde tam olarak konuşmamaktadır. “Hayır “demek sanki A partisine, “evet” demek ise sanki B partisine oy atmak şeklinde algılanmaktadır. Bu noktada devreye giren “bağlama etkisi”nin, halk

oylamasına konu olan değişiklikleri bir kenara bıraktırıp, farklı yönde bilgilendirme sürecini başlattığı açıkça görülmektedir. Bu durum, kanuna aykırı olmamakla birlikte, demokrasiye, milli egemenlik düşüncesine ve en önemlisi de değişikliğe konu ola düzenlemeni ruhuna terstir. Bu nedenle tanıtım ve bilgilendirmeler oylanacak metin üzerinden yapılmalıdır. Aksi takdirde oylamada “evet/hayır” diyecekler, Yüksek Seçim Kurulu (YSK)’nun istatistikî verilerine bilgi sağlamaktan öte bir görev görmeyecek ve halk iradesinin önüne set çekilmiş olacaktır. Kısacası; 16 Nisan Halk Oylaması sürecindeki genel tabloya bakıldığında, mecliste temsil edilen siyasi partilerden AK Parti ve MHP “evet” cephesinde, CHP ve HDP ise “hayır” cephesinde yer almaktadır. Süreçte, bugüne kadar ki halk oylamalarında da görüldüğü üzere “bağlama etkisi” yine devreye girmiş durumdadır. Her halk oylaması gibi 16 Nisan Halk Oylaması da, oylanacak olan maddeler çok önemli olmakla birlikte, demokrasi, halk iradesi gibi açılardan maddelerin çok ötesinde köklü anlamlara işaret etmektedir. Bu nedenle demokrasi ve halk iradesini hafife alıcı davranışlardan kaçınılması gerekmektedir.

4. Çalışmanın Yöntemi

Bu çalışma, Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesindeki Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi (ÇAKÜ-SKY) Bölümü öğrencileri örneğinden hareketle, ilgili konularda eğitim almış olan SKY öğrencilerinin 16 Nisan Halk Oylamasına ve ilgili sürece ilişkin algılamalarını anlamaya yöneliktir. Bu amaçla halk oylamasından 10 gün önce ilgili öğrencilere bir anket uygulanmıştır. Ankette toplam 24 soru sorulmuştur. İlk 5 soru öğrencilerin temel bilgilerini içermekte, diğerleri ise doğrudan oylama sürecine ve anayasa değişikliğine yönelik düzenlemenin içeriğine ilişkin sorulardan oluşmaktadır. Anket uygulaması, farklı özelliklere sahip öğrencilere ulaşma imkânı sağlamıştır. Seçimlerin doğası gereği, araştırmada görüşülen öğrenciler oy verme yaşı olan 18 ve üstü yaş gruplarından seçilmiştir.

Çalışmanın, 2016-2017 öğretim yılında ÇAKÜ-SKY Bölümünde kayıtlı tüm sınıf ve öğretimlerdeki öğrencilere uygulanması amaçlanmıştır. Bu çerçevede bölümde kayıtlı tüm öğrencilere (429 kişi) ulaşılmaya çalışılmış, ancak bölümdeki öğrenciler arasından 137 Kadın ve 108 Erkek olmak üzere toplam 245 öğrenciye anket uygulanabilmiştir. Kadın sayısının yüksek olması, ÇAKÜ-SKY Bölümü öğrencileri arasında genel olarak kadınların sayıca fazla olmasıyla uyumludur (Kadın: 230, Erkek: 199). Çalışmada görüşülen sayısı 245, cevapsızlık sayısı 184 kişidir. Buna göre gözlem sayısı 245 kişi olup toplam öğrenci sayısının %57,1’i olarak gerçekleşmiştir. Anket çalışması sonucunda elde edilen bulguların ve değişkenler arasındaki ilişkilerin belirlenmesindeki istatistiksel analizler SPSS paket programı kullanılarak yapılmıştır. Tabloların daha sade ve anlaşılır olabilmesi için, tablolarda mümkün olduğunca soruların karşılığı olarak rakamlar (S1, S2 gibi) kullanılmıştır. Ayrıntıları gösterir şekilde anket formu ise, çalışmanın ekinde verilmiştir.

5.Bulgular ve Değerlendirme

Çalışmanın temelini oluşturan anket çalışmasında yer alan; halk oylamasında oy kullanıp kullanmayacakları, halk oylamalarının halkın tutumunu belirlemede etkili bir yol olup olmadığı, 1982 Anayasası'nın demokratik olup olmadığı, "evet" ve "hayır" oylarının neyi temsil ettiği, kampanya sürecinde siyasi parti liderlerinin üslubunu nasıl değerlendirdikleri vb. sorularla, 16 Nisan 2017 Halk Oylamasına ve sürecine ilişkin ÇAKÜ-SKY öğrencilerinin algıları saptanmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın sonuçları çerçevesinde ortaya çıkan bulgulara ilişkin tablo ve değerlendirmeler aşağıda sunulmuştur. Bunlardan öncelikle, görüşülen öğrencilere ait temel bilgiler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1: Görüşmecilerin temel bilgileri

Cinsiyet			Sınıf				Öğretim		Yaşadığı bölge						
Tür	Kadın	Erkek	1	2	3	4	1.	2.	1	2	3	4	5	6	7
Sayı	137	108	104	59	50	32	122	123	41	25	32	25	13	9	100
%	56	44,1	42,4	24,1	20,4	13,1	49,4	50,2	16,7	10	13,1	10,2	5,3	3,7	40,8

Tablo 2'de ise anket sorularına verilen cevapların frekans ve yüzdelerine yer verilmiştir. Sorular, tabloda anket formundaki numaralarıyla ifade edilmiştir (bkz. Ek: Anket Formu).

Tablo 2: Anket soruları çerçevesinde halk oylaması sürecinin algılanmasına ilişkin bulgular

Soru	Tercih	Sayı	%
S6	Evet	201	82
	Hayır	31	12,7
	Fikrim Yok	13	5,6
S7	Evet	138	56,3
	Hayır	77	31,4
	Fikrim Yok	30	12,2
S8	Evet	210	85,7
	Hayır	21	8,6
	Kararsızım	14	5,7
S9	Vatandaşlık Görevim	63	25,7
	Ülkemin Geleceği Açısından Önemli Buluyorum	155	63,3
	Çevrem Etkisi	5	2
	Fikrim Yok	22	9
S10	Evet	60	24,5
	Hayır	132	53,9
	Fikrim Yok	53	21,6
S11	Evet	218	89
	Hayır	27	11
S12	Evet	168	68,6
	Hayır	42	17,1
	Okudum ama Karar Vermedim	35	14,3

**Tablo 2 (Devamı): Anket soruları çerçevesinde halk oylaması sürecinin
algılanmasına ilişkin bulgular**

S13	Evet	148	60,4
	Hayır	84	34,3
	Fikrim Yok	13	5,3
S15	Evet	44	18
	Hayır	201	82
S16	Siyasi Parti/ Lider	11	25
	Ailem	5	11,4
	Arkadaş Çevresi	2	2,4
	Aldığım Eğitim	17	43
	Medya	1	2,3
	Siyasi Görüşüm	7	15,9
S17	Evet	142	58
	Hayır	79	32,2
	Fikrim Yok	24	9,8
S18	Vardır İki Farklı Sistemlerdir	146	59,6
	Yoktur Birebir Aynıdır	9	3,7
	Başkanlığın Türkiye Uygulamasıdır	77	31,4
	Fikrim Yok	13	5,3
S19	Evet	98	40
	Hayır	129	52,7
	Fikrim Yok	18	7,3
S20	Maddelerin Onaylanması	64	26,1
	Demokratik Rejimin Değişmesini	68	27,8
	Muhalefete Tepkiyi	18	7,3
	Ülkenin Demokratik Ve İstikrarlı Geleceğini	95	38,8
S21	Maddelerin Onaylanmaması	77	31,4
	Demokratik Rejimin Değişmesinin Engellenmesini	72	29,4
	Muhalefete Desteği	23	9,4
	Ülkenin Demokratik Ve İstikrarlı Geleceğinin Engellenmesini	73	29,8
S22	Sert	71	29
	Normal Bir Siyasetçi	90	36,7
	Hoşgörülü	11	4,5
	Partisini (Kendisini) Değil Ülkeyi Düşünen	38	15,5
	Fikrim Yok	35	14,3
S23	Sert	67	27,3
	Normal Bir Siyasetçi Gibi	71	29
	Hoşgörülü	12	4,9
	Partisini (Kendisini) Değil Ülkeyi Düşünen	71	29
	Fikrim Yok	24	9,8
S24	Evet	68	28,5
	Hayır Amacının Dışında Tartışmalarla Geçiyor	91	37,1
	Gerçek Dışı Beyanlarla Halk Yönlendirilmeye Çalışılıyor	86	35,1

Tablo 2'ye bakıldığında, araştırmamıza konu olan öğrenciler, 16 Nisan 2017 Halk Oylamasında oy kullanacaklarını %85,7 gibi yüksek bir oranda belirtmişlerdir. Bu oran, öğrencilerin konuyla yakında ilgili olduklarının önemli bir göstergesidir. Oy kullanacaklarını belirtenler arasında, yine yüksek oranda 1982 Anayasasını

demokratik bulmadığını ve Türkiye’de bir anayasa değişikliğine ihtiyaç olduğunu ifade edenler bulunmaktadır. Hem bu sonucun bir nevi tamamlayıcısı olarak, hem de öğrenciler çoğunluk itibarıyla halk oylamalarının halkın tutumunu belirlemede etkili olduğunu düşüncesinden hareketle, çoğunlukla ülkenin geleceği ve istikrarı için oy kullanacaklarını vurgulamışlardır. Yine bu görüşlerini tamamlar şekilde, oylamaya konu olan değişikliklerin demokratik bir adım olduğunu da ifade etmişlerdir. Bu yaklaşıma sahip öğrencilerin, doğal olarak olması gereken durumlarını gösterircesine, oldukça yüksek oranda değişikliğe konu olan düzenlemeyi (maddeleri) araştırdıklarını ve karar vermelerinde bunların içeriklerinin büyük etkisi olduğunu belirtmişlerdir. Dolayısıyla da oylamaya yönelik olarak, “bağlama etkisi” olmaksızın kendi iradeleriyle karar verdiklerini/ vereceklerini ortaya koymuşlardır.

Bu bulgularla uyumlu şekilde ankete katılanların önemli kısmı 16 Nisan Halk Oylamasının rejimi değiştirme girişimi olmadığını, aksine “evet” oylarının ülkenin demokratik ve istikrarlı geleceğini temsil ettiği yönünde cevap vermiştir. Buna paralel şekilde de “Cumhurbaşkanlığı sistemini” demokratik bulmaktadırlar. Daha düşük oranda öğrenci ise, tam tersi “hayır” oylarının demokratik rejimin değiştirilmesinin engellenmesi amacı taşıdığını, dolayısıyla da ülkenin demokratik ve istikrarlı geleceğini korumaya yönelik olduğunu belirtmişlerdir

Öte yandan genel olarak hem “evet” diye hem de “hayır” diyen liderlerin üslubu, “normal bir siyasetçi” edasıyla ama “sert” bulunmuştur. Halk oylaması sürecinin, amacının dışında kısır tartışmalarla geçtiği ve gerçek dışı beyanlarla halk yönlendirilmeye çalışıldığı gibi gerekçelerle normal gitmediği de söylenmiştir. Bu bağlamda “bağlama etkisi”nin yoğun şekilde etkili olduğunu söylemek mümkündür. Kamuoyundaki tartışmalar dikkate alındığında, ankete katılan öğrencilerin çoğunlukla -kendilerini hariç tutsalar da- bu tartışmalara paralel düşündükleri görülmektedir.

Görüşülenlerin temel bilgilerinden hareketle “cinsiyet”, “yaşadığı bölge” ve “sınıf” değişkenleri ile diğer değişkenlerin çapraz sorgulanması sonucu ortaya çıkan bulgulara aşağıdaki tablolarda yer verilmiştir. Cinsiyet ile diğer değişkenler arasındaki ilişkiye bakıldığında, verilen cevapların, küçük istisnalar dışında öğrencilerin cinsiyetine göre değişmediği ve birbirine yakın cevapların verildiği görülmüştür. Bu nedenle ayrıca tablolaştırmaya ihtiyaç duyulmamıştır.

İkinci olarak öğrencilerin “yaşadığı bölge” ile diğer değişkenler karşılaştırılmıştır (Tablo 3).

Tablo 3: Öğrencilerin yaşadığı bölge ile diğer değişkenlerin çapraz sorgulaması

Sorular	Tercih	Kişinin yaşadığı bölge						
		1	2	3	4	5	6	7
S6	Evet	32 (%78)	18(%69,2)	24(%77,4)	22 %88)	11(%84,6)	7 (%77,8)	87 (%87)
	Hayır	7	6	5	2	1	0	9
	Fikrim Yok	2	2	2	1	1	1	4
S7	Evet	24(%58,5)	9 (%34,6)	14(%45,2)	16 (%64)	9 (%69,2)	6 (%66,7)	68 (%68)
	Hayır	12(%29,3)	15(%57,7)	14(%45,2)	7 (%28)	4	2	21
	Fikrim Yok	5	1	4	2	1	1	10
S8	Evet	34(%82,9)	20 (%80)	25(%78,1)	23 (%92)	11(%84,6)	8 (%88,9)	89 (%89)
	Hayır	6	3	2	1	1	1	7
	Kararsızım	1	2	5	1	1	0	4
S10	Evet	7	5	7	7	3	2	23
	Hayır	28(%68,3)	15 (%60)	22(%68,8)	16 (%64)	9 (%69,2)	7 (%77,8)	69 (%69)
	Fikrim Yok	6	5	3	2	1	0	8
S11	Evet	38(%92,7)	22 (%88)	29(%90,6)	21 (%84)	12(%92,3)	9 (%100)	87 (%87)
	Hayır	3	3	3	4	1	0	13
S12	Evet	29(%70,7)	15 (%60)	20(%62,5)	19 %76)	9 (%69,2)	7 (%77,8)	74 (%74)
	Hayır	8	6	6	2	3	2	14
	Okudum, Karar Veremedim	4	4	6	4	1	0	12
S13	Evet	24(%58,5)	9 (%36)	14(%43,8)	18 (%72)	9 (%69,2)	6 (%66,7)	68 (%68)
	Hayır	15(%36,6)	14 (%56)	13(%40,6)	7 (%28)	3 (%23,1)	2 (%22,2)	30 (%30)
	Fikrim Yok	2	2	5	0	1	1	2
S15	Evet	7	2	5	2	2	1	20
	Hayır	34(%82,9)	23 (%92)	27(%84,4)	23 (%92)	11(%84,6)	8 (88,9)	80 (%80)
S17	Evet	20(%48,8)	10 (%40)	12(%37,5)	17 (%68)	9 (%69,2)	6 (%66,7)	68 (%68)
	Hayır	19(%46,3)	14 (%56)	17(%53,1)	7	3	2	17
	Fikrim Yok	2	1	3	1	1	1	15
S19	Evet	17(%41,5)	15 (%60)	14(%43,8)	9 (%36)	4 (%30,8)	2 (%22,2)	33 (%33)
	Hayır	18(%43,9)	8 (%32)	18(%56,3)	16 (%64)	8 (%61,5)	6 (%66,7)	63 (%63)
	Fikrim Yok	6	2	0	0	1	1	4
S20	Maddelerin Onaylanmasını	8 (%19,5)	5	7	3	2	2	22
	Demokratik Rejimin Değişmesini	10(%24,4)	13 (%52)	12(%37,5)	5	3	1	16
	Muhalefete Tepkiyi	2	2	1	2	0	0	2
	Ülkenin Demokratik ve İstikrarlı Geleceğini	21(%51,2)	5 (%20)	12(%37,5)	15 (%60)	8 (%61,5)	6 (%66)	60 (%60)
S21	Maddelerin Onaylanmaması	12	6	9	6	3	4	28
	Demokratik Rejimin Değişmesinin Engellenmesini	12(%29,3)	13 (%52)	6	2	2	0	5
	Muhalefete Desteği	5	2	2	2	1	0	8
	Ülkenin Demokratik ve İstikrarlı Geleceğinin Engellenmesini	12(%29,3)	4	15(%46,9)	15 (%60)	7 (%60,7)	5 (%55,6)	59 (%59)
S24	Evet	7 (%17,1)	11 (%44)	5 (%15,6)	8 (%32)	4 (%30,8)	3 (%33,3)	27 (%27)
	Hayır Amacının Dışında Tartışmalarla Geçiyor	19(%46,3)	8 (%32)	15(%46,9)	12 (%48)	3 (%23,1)	4 (%44)	42 (%42)
	Gerçek Dışı Beyanlarla Halk Yönlendirilmeye Çalışılıyor	15(%36,6)	6 (%24)	12(%37,5)	5 (%20)	6 (%46,2)	2 (%22,2)	31 (%31)

Tablo 3'deki bulgular çerçevesinde anket sonuçlarına öğrencilerin yaşadığı bölge açısından bakıldığında; tüm bölgelerde öğrencilerin büyük çoğunluğu, halk oylamasının halkın tutumunu belirlemede etkili olduğu kanaatindedir. Yine tüm bölgelerden gelen öğrenciler yüksek oranda 1982 Anayasasını demokratik

bulmamaktadır. Bu sonuç, 1982 Anayasası ile ilgili olarak; darbe anayasası, içerik ve yöntem olarak demokratik olmayan bir anayasa şeklinde Türkiye’de hemen hemen her kesimde var olan genel kanaat ile uyumaktadır (Örnek kanaatler için bkz. Sevinç, 2012; Erdem, 2009: s. 426; Sağlar, 2009: 436; Yazıcı, 2009: s. 618, 628; Aktay, 2007; Atılım, 1982: s. 6). Anayasa değişikliğinin gerekliliği konusunda ise, bölgeler açısından öğrenciler arasında farklılık bulunmaktadır. Marmara, İç Anadolu, Doğru Anadolu, Güneydoğu Anadolu ve Karadeniz’de yaşayan öğrenciler, ağırlıklı olarak anayasa değişikliğine gerek olduğunu söylerken; Ege’de yaşayanlar önemli oranda gerek olmadığı görüşünü ortaya koymuş ve Akdeniz’de ise oranların birbirine denk olduğu görülmüştür. Görüşülen öğrenci profili birebir bölgeleri temsil edecek nitelikte olmamakla birlikte; bu bulgular, 16 Nisan Halk Oylamasında Anayasa değişikliğini savunan ve savunmayan partiler açısından değerlendirildiğinde, genel olarak en son yapılan gerek 2014 Cumhurbaşkanlığı seçimleri⁸ ve gerekse Kasım 2015 Genel Seçim⁹ sonuçlarıyla benzeştiğini söylemek mümkündür. Tüm bölgelerden gelen öğrenciler, yüksek oranda ülkenin geleceği açısından önemli buldukları için oy kullanacaklarını ifade ederek, esasen ülke siyaseti ile yakından ilgili olduklarını da göstermişlerdir. Yine SKY öğrencilerin çoğunluğu Anayasa değişikliğine ilişkin maddeleri inceleyip bağlama baskısı olmadan madde içeriklerine göre ve bilinçli şekilde oy vereceklerini ifade etmişlerdir. Bunu destekler şekilde yine tüm bölgelerde büyük çoğunlukla oy vermede başkalarının etkisinin olmadığını belirtmişlerdir.

Öte yandan ankete katılan öğrencilerden önemli çoğunluğu, 16 Nisan Halk Oylamasına konu olan Anayasa değişikliğinin demokratikleşmede bir adım olduğu görüşündedir. Bu görüşten farklı olarak Ege’de yaşayanlar ise önemli oranda demokratik bulmamaktadır. Aynı şekilde Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemini de demokratik bulmamaktadırlar. Yine bu cevaplarla uyumlu şekilde Ege’de yaşayalar önemli oranda, 16 Nisan Halk Oylamasını demokratik rejimi değiştirme girişimi olarak da görmektedir. Genel olarak “hayır” oylarının ülkenin demokratik ve istikrarlı geleceğinin engellenmesi olarak görülmesiyle birlikte, Ege’de yaşayanlar aksine ağırlıklı olarak demokratik rejimin değişmesinin engellenmesini temsil ettiğini ifade etmişlerdir. Hemen hemen tüm bölgelerdeki öğrenciler, halk oylaması sürecinin, içeriğin tartışıldığı normal seyrinde gitmediği özellikle siyasilerin yönlendirmeleriyle ciddi anlamda “bağlama etkisi”nin söz konusu olduğunu ifade etmişlerdir.

Öğrencilerin sınıfları ile diğer değişkenler arasındaki ilişkiye ait bulgular ise Tablo 4’te gösterilmiştir.

⁸ Cumhurbaşkanlığı seçimleri sonuçları için bkz. haberturk.com/secim/secim2014/cumhurbaskanligi-secimi

⁹ 1 Kasım 2015 Seçimleri sonuçları için bkz. secim.haberler.com/2015/partilere-gore-durum/

Tablo 4: Öğrencilerin sınıfı ile diğer değişkenlerin çapraz sorgulaması

Sorular	Tercih	kişinin sınıfı			
		1. sınıf	2. sınıf	3. sınıf	4. sınıf
S6	Evet	89 (%85,6)	49 (%83,1)	38 (%76)	27 (%84,4)
	Hayır	12	6	10	4
	Fikrim Yok	3	4	2	1
S7	Evet	56 (%53,8)	33 (%55,9)	27 (%54)	19 (%59,4)
	Hayır	32	18	16	11
	Fikrim Yok	16	8	7	2
S8	Evet	91 (%87,5)	54 (%91,5)	41 (%82)	26 (%81,3)
	Hayır	8	1	6	4
	Kararsızım	5	4	3	2
S9	Vatandaşlık Görevim	14	15	12	9
	Ülkemin Geleceği Açısından Önemli Buluyorum	63 (%67,7)	35 (%61,4)	26 (%63,4)	15 (%62,5)
	Çevremın Etkisi	0	2	1	0
	Fikrim Yok	16	5	2	0
S10	Evet	24	14	14	6
	Hayır	63 (%60,6)	37 (%62,7)	30 (%65,6)	21 (%59,4)
	Fikrim Yok	17	8	6	5
S11	Evet	92 (%88,5)	52 (%88,1)	48 (%96)	26 (%81,3)
	Hayır	12	7	2	6
S12	Evet	72 (%69,2)	43 (%72,9)	36 (%72)	22 (68,8)
	Hayır	18	8	5	5
	Okudum Ama Karar Veremedim	14	8	9	5
S13	Evet	62 (%59,6)	34 (%57,6)	18 (%36)	19 (%59,4)
	Hayır	35 (%33,7)	22 (%37,3)	27 (%54)	10 (%31,3)
	Fikrim Yok	7	3	5	3
S15	Evet	24	8	9	4
	Hayır	80 (%76,9)	51 (%86,4)	41 (%82)	28 (%87,5)
S17	Evet	55 (%52,9)	37 (%62,7)	16 (%32)	18 (%56,3)
	Hayır	32	14	27	12
	Fikrim Yok	17	8	7	2
S19	Evet	41 (%39,4)	23 (%39)	26 (%52)	12 (%37,5)
	Hayır	55 (%52,9)	31 (%52,5)	20 (%40)	17 (%53,1)
	Fikrim Yok	8	5	4	3
S20	Maddelerin Onaylanması	26 (%25)	16 (%27,1)	8 (%16)	4 (%12,5)
	Demokratik Rejimin Değişmesini	19 (%18,3)	12 (%20,3)	25 (%50)	13 (%40,6)
	Muhalefete Tepkiyi	4	1	4	1
	Ülkenin Demokratik ve İstikrarlı Geleceğini	55 (%52,9)	30 (%50,8)	13 (%26)	14 (%43,8)
S21	Maddelerin Onaylanmaması	28 (%26,9)	20 (%33,9)	9 (%18)	8 (%25)
	Demokratik Rejimin Değişmesinin Engellenmesini	18 (%17,3)	8 (%13,6)	25 (%50)	7 (%21,9)
	Muhalefete Desteği	8	2	6	3
	Ülkenin Demokratik ve İstikrarlı Geleceğinin Engellenmesini	50 (%48,1)	29 (%49,2)	10 (%20)	14 (%43,8)
S24	Evet	45(%43,3)	13	14	5
	Hayır Amacının Dışında Tartışmalarla Geçiyor	33 (%31,7)	28 (%47,5)	23 (%46)	18 (%56,3)
	Gerçek Dışı Beyanlarla Halk Yönlendirilmeye Çalışılıyor	26 (%25)	18 (%30,5)	13 (%26)	9 (%28,1)

Tablo 4 kapsamında öğrencilerin sınıfları ile diğer değişkenler çapraz değerlendirildiğinde; tüm sınıflardaki öğrenciler büyük oranda halk oylamalarının

halkın tutumunu belirlemede etkili olduğu görüşündedir. Önemli oranda 1982 Anayasasını demokratik olmadığı ve Anayasa değişikliğinin gerekli olduğu cevabı verilmiştir. Yine 1.sınıflar biraz düşük olmakla birlikte genel olarak yüksek oranda değişikliğe konu olan maddeleri incelediklerini ve başkalarının etkisi olmadan maddelerin içeriklerine göre oy kullanacaklarını ortaya koymuşlardır. 3.sınıflar hariç diğerleri önemli oranda değişikliğin demokratik bir adım olduğu görüşündedir. Bu cevapla uyumlu şekilde, 1, 2 ve 4. sınıflar önemli oranda Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin demokratik bulurken, 3. sınıflar tam tersini düşünmektedir. Yine 3. sınıflar önemli oranda 16 Nisan Halk Oylamasının demokratik rejimi değiştirme girişimi olduğunu ifade ederken, diğerleri olmadığı görüşündedir. 1.sınıflar hariç diğer öğrenciler, “bağlama etkisi”ni gösterir şekilde sürecin maddelerin anlatıldığı normal seyrinde gitmediği aksine amacının dışında tartışmalarla ve gerçek dışı beyan ve propagandalarla halkın yönlendirilmeye çalışıldığı bir süreç yaşandığını bildirmişlerdir.

Farklı değişkenlerin kendi aralarındaki çapraz sorgulamalara ilişkin bulgular ise aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Tablo 5: 16 Nisan halk oylamasında oy kullanacak mısınız?

		S8		
		Evet	Hayır	Kararsızım
S6	Evet	186 (%90,3)	13	7
	Hayır	23 (%74,2)	6	2
	Fikrim Yok	3 (%37,5)	1	4
S7	Evet	122 (%95,3)	6	0
	Hayır	69 (%83,1)	14	0
	Fikrim Yok	15 (%44,1)	11	8

Tablo 6: 1982 Anayasasını mevcut haliyle demokratik mi?

		S10		
		Evet	Hayır	Fikrim Yok
S8	Evet	47	138 (%66)	24
	Hayır	7	10 (%40)	8
	Kararsızım	2	3 (%27,3)	6
S7	Evet	9	111 (%87,4)	7
	Hayır	39	33 (%39,3)	12
	Fikrim Yok	10	8 (%23,5)	16

Tablo 7: Anayasaya değişikliğine ilişkin maddeleri araştırdınız mı?

		S11	
		Evet	Hayır
S7	Evet	116 (%91,3)	11
	Hayır	68 (%81)	16
	Fikrim Yok	31	3
S8	Evet	188 (%90)	21
	Hayır	15 (%60)	10
	Kararsızım	10	1
S12	Evet	171 (%79,5)	8
	Hayır	27	20
	Okudum Ama Karar Veremedim	17	2
S13	Evet	133 (%60,7)	11 (%42,3)
	Hayır	63 (%28,8)	7 (%26,9)
	Fikrim Yok	23	8

Tablo 8: Anayasa değişikliği demokratik bir adım mıdır?

		S13		
		Evet	Hayır	Fikrim Yok
S17	Evet	99 (%81,1)	15 (%17,6)	16 (%42,1)
	Hayır	16	66	3
	Fikrim Yok	7	4	19
S10	Evet	18 (%30)	35	7
	Hayır	79 (%61,2)	42	8
	Fikrim Yok	27 (%48,2)	12	17

Tablo 9: Oyunuzun rengini belirlemede başkasının etkisi var mı?

		S15		
		Evet	Hayır	Toplam
S9	Vatandaşlık Görevim	8	64 (%88,9)	72
	Ülkemin Geleceği Açısından Önemli Buluyorum	23	112 (%83)	135
	Çevrem Etkisi	3	0	3
	Fikrim Yok	4	31	35

Tablo 10: 16 Nisan halk oylaması demokratik rejimi değiştirme girişimi midir?

		S19		
		Evet	Hayır	Fikrim Yok
S10	Evet	28 (%45,2)	29 (%46,8)	5
	Hayır	49 (%37,7)	77 (59,2)	4
	Fikrim Yok	25 (%47,2)	14 (%26,4)	14
S17	Evet	36 (%30,5)	81 (%68,6)	1
	Hayır	58 (%65,9)	26 (%29,5)	4
	Fikrim Yok	17 (%43,6)	10 (%25,6)	12

Tablo 11: 1982 Anayasasını demokratik buluyor musunuz?

		S10		
		Evet	Hayır	Fikrim Yok
S20	Maddelerin Onaylanmasını	15 (%24,6)	31 (%23,5)	13 (%25)
	Demokratik Rejimin Değişmesini	38 (%62,3)	14 (%10,6)	17 (%32,7)
	Muhalefete Tepkiyi	4	7	3
	Ülkenin Demokratik ve İstikrarlı Geleceğini	4 (%6,6)	80 (%60,6)	19 (%36,5)
S21	Maddelerin Onaylanmaması	18 (%29,5)	26 (%20,2)	19 (%34,5)
	Demokratik Rejimin Değişmesinin Engellenmesini	37 (%60,7)	17	18
	Muhalefete Desteği	1	13	9
	Ülkenin Demokratik ve İstikrarlı Geleceğinin Engellenmesini	5	73 (%56,6)	9

Tablo 12: Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi demokratik midir?

		S17		
		Evet	Hayır	Fikrim Yok
S20	Maddelerin Onaylanmasını	23 (%19,7)	19 (%21,3)	13 (%21,3)
	Demokratik Rejimin Değişmesini	18 (%15,4)	52 (%58,4)	13 (%33,3)
	Muhalefete Tepkiyi	3	7	2
	Ülkenin Demokratik ve İstikrarlı Geleceğini	73 (%62,4)	11	11
S21	Maddelerin Onaylanmaması	27 (%23,1)	21 (%23,6)	18 (%46,2)
	Demokratik Rejimin Değişmesinin Engellenmesini	13	50 (%56,2)	9
	Muhalefete Desteği	9	2	5
	Ülkenin Demokratik Ve İstikrarlı Geleceğinin Engellenmesini	68 (%58,1)	16	7

6. Sonuç Yerine: Değerlendirme

Demokrasilerin temelini oluşturan “halk” unsuru, günümüz demokratik rejimlerinde karar alma süreçlerine doğrudan değil temsilcileri vasıtasıyla katılmaktadır. Temsili demokrasilerde halkın, doğrudan katılımını gerektirecek durumlar söz konusu olduğunda ise, buna uygun bir takım demokratik araçlar da kullanılmaktadır. Halkın süreçlere doğrudan katılımını sağlayan en önemli araç ise “halk oylaması (referandum)” yöntemidir. Bu demokratik yöntem, tüm dünyada olduğu gibi gerektiğinde Türkiye’de de devreye sokulmaktadır. Türkiye’de 1961 Anayasasının kabul sürecinde gerçekleştirilen halk oylamasından bugüne toplamda altı adet halk oylaması gerçekleştirilmiştir. 16 Nisan 2017 tarihinde yapılacak olan oylama ise yedincisi olacaktır.

Türkiye’de seçimlerde oy verme davranışını etkileyen en temel husus, ağırlıklı olarak seçmenin siyasi ve sosyal kimlikleri ile ideolojik tutumlarıdır. “Bağlama etkisi”ni gösterir şekilde halk oylamalarında da geçerli olan bu durum, genel olarak 16 Nisan Halk Oylaması sürecinde de söz konusudur. Bu durum, anket sonuçlarına bakıldığında, seçmenin oylamaya konu olan anayasal düzenlemenin

içeriğini incelemeyen, doğrudan sahip olduğu ideoloji ve kimlik tercihiyle göre yönlendiği şeklinde ifade edilen sonuçtan da anlaşılmaktadır. Bu süreçte liderler, taraftarlarının sadakatlerini yükseltmek ve kendi lehlerine bir sonuç elde etmek için, genellikle oylanacak düzenlemenin içeriğinin anlatılması ve işlenmesi gereken normal seyrin dışına çıkıp, tamamen yönlendirme amaçlı olarak içeriği çok farklı sert söylemler ortaya koymaktadırlar. Böylelikle kitlelere hitap ederken konu adeta siyasi bir dava haline getirilmekte ve dolayısıyla kimse, birebir gelecek nesilleri de etkileyen maddeler üzerinde konuşma hatta düşünme imkânı dahi bulamamaktadır. Konuşulsa dahi spekülasyon yöntemleriyle, maddelerle hiçbir ilişkisi olmayan hususlar varmış gibi gündeme getirilerek adeta kafalar karıştırılmaktadır. Bu nedenle halk, oylanmanın içeriğini algılayıp özümsemeyen ilgisiz ya da doğrudan ilgisi olmayan bir kısım kısır tartışmaların gölgesinde oylamaya gitmektedir. Böyle bir süreç ise esasen toplum kesimleri nezdinde kutuplaşmayı daha da artırmaktadır. Kısacası görüşülen öğrenciler, bu “bağlama etkisi”ne işaret eder şekilde yüksek oranda 16 Nisan Halk Oylaması sürecinin amacının dışında sert tartışmalarla geçtiği ve halkın bir şekilde yönlendirilmeye çalışıldığını ortaya koymuşlardır.

Bu genel bakışla birlikte, anket sonuçları farklı değişkenler açısından değerlendirildiğinde; görüşmeciler öncelikle %85,7 gibi yüksek bir ortalama ile 16 Nisan Halk Oylamasında oy kullanacaklarını ifade etmişlerdir. Bu sonuç, kadın ve erkek öğrencilerin büyük çoğunluğunun, “halk oylamalarının halkın tutumunu belirlemede etkili olduğu” kanaatleriyle birlikte düşünüldüğünde; her şeyden önce birer siyaset bilimci ve kamu yöneticisi adayı olan ÇAKÜ-SKY öğrencilerinin ve dolayısıyla gençlerin kamuoyunda sanılanın aksine ülke gündemine ne kadar önem verdiklerinin önemli bir işaretidir. Bu yönüyle halk oylamasıyla ilgili oldukları, süreci yakından takip ettikleri ve değişikliğe konu olan maddelerin içerikleri hakkında çoğunlukla fikir sahibi oldukları da anlaşılmaktadır. Ayrıca oy vereceğini söyleyenlerin oy verme gerekçesi olarak önemli oranda “ülkenin geleceği ve istikrarını” ifade etmiş olmaları, görüşülenlerin 18-21 yaş aralığındaki gençler olmasıyla birleşince, bizleri, gençlerin ülke sorunları ve siyasetiyle yakından ilgili oldukları ve sandığa gitme konusunda gayet bilinçli hareket ettikleri sonucuna ulaştırmaktadır. Bu sonuç, öğrencilerin güncel siyaseti farklı düzeylerle de olsa %90’ın üzerinde izlediği sonucuna ulaşan Çuhadar (2006: 120)’ın araştırmasıyla da uyumludur.

16 Nisan Halk Oylaması açısından önemli olan bu sonuçta, ÇAKÜ-SKY öğrencilerinin en temelde “aldıkları eğitimin” büyük etkisinin olduğunu söylemek mümkündür. Zira bunu destekler nitelikte, kadın ve erkek tüm öğrenciler, verecekleri kararda çoğunlukla aldıkları eğitimin etkisi olduğunu net bir şekilde beyan etmişlerdir. Ayrıca aldıkları eğitim çerçevesinde değişikliğe konu olan maddeleri araştırdıklarını ve karar vermelerinde, halk oylamasına konu olan maddelerin içeriklerinin dışında yapılan herhangi bir propaganda ya da farklı yönlendirmeden yani “bağlama etkisi”nden uzak olarak kendi iradelerinin etkili

olacağını belirtmişlerdir. Ancak bu sonuç, öğrencilerin sürecin değişikliğe ilişkin maddelerin anlatıldığı bir seyirde gitmediği, aksine amacının dışında sert tartışmalarla geçtiği ve halkın bir şekilde yönlendirilmeye çalışıldığı ifadeleriyle birlikte ele alındığında, 16 Nisan Halk Oylaması sürecinin genelinde “bağlama etkisi”nin geçerli olduğuna işaret etmektedir. Üstelik belli bir oranda öğrencinin, “siyasi partinin/liderin” ve “siyasi görüşlerin” oyların renginin belirlenmesinde yönlendirici olduğunu ve dolayısıyla etkide kaldıklarını ifade etmiş olmaları, 16 Nisan Halk Oylamasında genel olarak bağlama etkisini teyit etmektedir. Bunun yanı sıra halk oylamasında oy renginin belirlenmesine ilişkin soruda siyasi liderin/partinin tanımlanması, siyasi sosyalleşme süreçlerinde partinin ve onun başındaki liderin sembol değeriyle uyumlu olduğu görülmektedir. Ayrıca bu bulgu, özellikle medyanın sanılan aksine ikna gücünün süreci yönlendirmede çok etkili olmadığı medyanın asıl etkisinin pekiştirme şeklinde olduğu yönündeki tespitle de uyumludur (Bkz. Dursun, 2012: s. 231-232; Alkan, 1979: s. 143-145).

Öte yandan halk oylamalarının halkın tutumunu belirlemede etkili olduğunu düşünen kadın ve erkek öğrencilerin büyük bir kısmı, farklı değişkenler açısından kamuoyu ile uyumlu şekilde¹⁰ 1982 Anayasasını demokratik bulmamakta ve dolayısıyla Anayasa değişikliğine ihtiyaç olduğu kanaatindedir. Buna paralel şekilde ve önemli oranda 16 Nisan Halk Oylamasına konu olan Anayasa değişikliğinin de demokratik bir adım olduğu ve bu bağlamda “evet” oyunun önemli oranda ülkenin demokratik ve istikrarlı geleceği, “hayır”ın ise bu geleceğin engellenmesi anlamına geldiğini belirtmişlerdir. Ancak çoğunluğu sahip olduğu bu görüşe karşı, dikkati çeker şekilde, Ege öğrenciler yine önemli oranda ve Akdeniz ve Marmara Bölgelerinde yaşayanlar ise belli bir oranda değişikliği demokratik bulmadığı gibi, aksine “evet” demenin demokratik rejimi değiştirme girişimi olduğu görüşünü ortaya koymuşlardır. Bu her iki görüşle de uyumlu şekilde, Anayasa değişikliğinin demokratik olduğunu savunan öğrenciler, yine önemli oranda Cumhurbaşkanlığı sistemini demokratik bulurken, Ege ve Akdeniz’de yaşayanlar ise çoğunlukla bu görüşe katılmamıştır. Ayrıca bu yaklaşımlar çerçevesinde, 16 Nisan Halk Oylamasında “evet” oyu kullanacağını belirten öğrencilerden kadınlar, gerekçe olarak çoğunlukla 1, 2, 3, 7, 8 ve 11. maddeleri ve erkekler ise 1, 2, 3, 7, 8, 9 ve 11. maddeleri göstermişlerdir.

Oy kullanacağını ifade eden öğrenciler arasında kadınların daha yüksek oranda oy kullanacaklarını belirtmeleri, Türkiye genelinde sandık başına giden kadın seçmen sayısının genellikle daha fazla oluşuyla paralellik içerdiği söylenebilir.¹¹ Bu durum, cinsiyete ilişkin siyasi sosyalleşme yargılarını görüşülenler itibarıyla geçersiz kılacak içerikte olmasa da yeniden gözden geçirmemizi sağlayabilecek niteliktedir. Bununla birlikte anketteki sorulara verilen cevapların cinsiyete göre çok belirgin şekilde değişmediği de görülmüştür. Anket bulgularına sınıf bazında

¹⁰ Bu konudaki ilgili kaynaklar için bkz. Sayfa 17.

¹¹ Bkz.kazete.com.tr/haber/kadin-secmen-sayisi-erkekleri-gecti-30751

bakıldığında da, büyük oranda yukarıdaki sonuçlarla paralellik göstermektedir. Hem “evet” hem de “hayır” diyen liderlerin üslubunu, kadınların erkeklere göre yüksek oranda (K:%48-E:%23/K:%45-E:%30) “sert” bulmaları da kayda değer bir bulgudur.

Tüm bulgular birlikte değerlendirildiğinde, büyük oranda Türkiye geneline uygun sonuçları görmek mümkündür. Zira genel olarak “hayır” diyen cephenin halk oylaması sürecinde taşıdığı kaygıların ve bu kaygılara karşılık gelen kanaatlerin araştırma sonuçlarına yansıdığı söylenebilir. Bu bağlamda toplumda anayasa değişikliğine karşı ya da mesafeli olanların taşıdığı kaygıların, Batı bölgelerinden gelen öğrencilerde de olduğu ve bunu anket sonuçlarına yansıttıkları görülmektedir. Buradan hareketle de, öğrencilerin genel olarak kamuoyundaki tartışmalarla uyumlu bir yaklaşım sergiledikleri söylenebilir.

Sonuç olarak; ülkenin genel siyasetinin belirlenmesi, temel hak ve özgürlüklerin akıbeti, demokratik yapının varlığı ve niteliğini çok yakından ilgilendiren anayasa değişiklikleri hakkındaki halk oylamalarında, oylamaya konu olan hukuki metnin ne anlama geldiğinin ve muhtemel sonuçlarının seçmen tarafından anlaşılması ve doğru algılanması ülkenin geleceği açısından son derece önemlidir. Halkta bu farkındalığın oluşturulması, halk oylamasının hazırlık/propaganda/bilgilendirme/oylama aşamalarının şeffaf, çoğulcu ve katılımcı bir anlayışla; “bağlama etkisi”ni en aza indirerek seçmeni baskı altında tutmayacak şartlarda gerçekleştirilmesine bağlıdır. Bunda dolaydır ki; başta 16 Nisan Halk Oylaması olmak üzere halk oylamalarındaki tüm aşamaların, seçmeni tatmin eden bir aydınlatma ve rahatlık duygusu içinde gerçekleştirilmesi gerekir. Bu yapılabildiği takdirde halkın ilgisi daha da artacağı gibi, devletin geleceğiyle ilgili bu tür bir oylamaya toplumun her kesiminden daha çok insanın katılması ve daha sağlıklı bir kararın çıkması sağlanmış olacaktır. Tam bu noktada ankete katılan öğrencilerin, anayasa değişikliğine ilişkin olarak olumlu ya da olumsuz görüş ortaya koyarken, “bağlama etkisi”ni değil aldıkları eğitimin önemli olduğunu vurgulamaları dikkate değer bir bulgudur.

EK: Anket Formu

Bu anket çalışması, tamamen bilimsel amaçlı olup, veriler bilimsel bir makalenin yazılmasında kullanılacaktır. Teşekkürler.

1) Cinsiyetiniz

- a) Kadın b) Erkek

2) Yaşadığınız Coğrafi Bölge

- a) Marmara b) Ege c) Akdeniz d) Karadeniz
e) Doğu Anadolu f) Güneydoğu Anadolu g) İç Anadolu

3) Babanızın Mesleği

- a) İşçi b) Memur c) Serbest Meslek (Avukat, mali müşavir vb)
d) Esnaf e) Çiftçi f) Emekli

4) Sınıfınız

- a) 1. b) 2. c) 3. d) 4.

5) Öğretiminiz

- a) Normal b) İkinci

6) Halk Oylamaları, size göre halkın tutumunu belirlemede etkili bir yöntem midir?

- a) Evet b) Hayır c) Fikrim Yok

7) Siz bu anayasa değişikliğinin gerekli olduğunu düşünüyor musunuz?

- a) Evet b) Hayır c) Fikrim yok

8) 16 Nisan Halk Oylamasında oy kullanacak mısınız?

- a) Evet b) Hayır c) Kararsızım

9) Cevabınız evetse, niçin oy kullanacaksınız? (Hayırsa bu soru sorulmayacak)

- a) Vatandaşlık görevim b) Ülkemin geleceği açısından önemli buluyorum
c) Çevremın etkisi d) Fikrim yok

10) 1982 Anayasasını mevcut haliyle demokratik buluyor musunuz?

- a) Evet b) Hayır c) Fikrim Yok

11) Anayasaya değişikliğine ilişkin maddeleri araştırıp okudunuz mu?

- a) Evet b) Hayır

12) Anayasaya değişikliğine ilişkin maddeleri okuduysanız maddelerin içeriğinin kararınızda etkisi oldu mu?

- a) Evet b) Hayır c) Okudum ama karar veremedim

13) Yapılan anayasa değişikliğinin demokratikleşmede bir adım olduğunu düşünüyor musunuz?

- a) Evet b) Hayır c) Fikrim Yok

14) Cevabınız evetse, hangi madde/maddelerden dolayı? (Hayırsa bu soru sorulmayacak)

- a) 1. b) 2. c) 3. (şık olarak ilgili madde/maddelerin numarası yazılacak)

15) Oyunuzun rengini belirlemede (karar vermenizde) başkalarının etkisi var mı?

- a) Evet b) Hayır

16) Varsa, karar vermenizde etkili olan unsur nedir?

- a) Siyasi parti/lideri b) Ailem c) Arkadaş çevresi d) Aldığım eğitim e) Medya f) sadece maddelerin içerikleri

17) Size göre Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi demokratik bir sistem midir?

- a) Evet b) Hayır c) Fikrim yok

18) Cumhurbaşkanlığı Sistemi ile Başkanlık Sistemi arasında bir fark var mıdır?

- a) Vardır ikisi farklı sistemlerdir
b) Yoktur birebir aynıdır
c) Önemli bir fark yoktur Cumhurbaşkanlığı sistemi başkanlığın Türkiye uygulamasıdır
d) Fikrim yok

19) Size göre 16 Nisan Halk Oylaması demokratik rejimi değiştirme girişimi mi midir?

- a) Evet b) Hayır c) Fikrim yok

20) Halk Oylamasındaki "evet" oyları size göre neyi temsil eder?

- a) Maddelerin onaylanmasını b) Demokratik rejimin değişmesini

- c) Muhalefete tepkiyi d) Ülkenin demokratik ve istikrarlı geleceğini
- 21) Halk Oylamasındaki “hayır” oyları size göre neyi temsil eder?
- a) Maddelerin onaylanmaması b) Demokratik rejimin değişmesinin engellenmesini
c) Muhalefete desteği d) Ülkenin demokratik ve istikrarlı geleceğinin engellenmesini
- 22) Halk Oylaması sürecinde “hayır” isteyen liderlerin üslubunu nasıl buluyorsunuz?
- a) Sert b) Normal bir siyasetçi gibi c) Hoşgörülü
d) Partisini (kendisini) değil ülkeyi düşünen e) Fikrim yok
- 23) Halk Oylaması sürecinde “evet” isteyen liderlerin üslubunu nasıl buluyorsunuz?
- a) Sert b) Normal bir siyasetçi gibi c) Hoşgörülü
d) Partisini (kendisini) değil ülkeyi düşünen e) Fikrim yok
- 24) Süreç maddelerin anlatıldığı normal seyrinde mi gidiyor?
- a) Evet b) Hayır amacının dışında tartışmalarla geçiyor
c) Gerçek dışı beyanlarla halk yönlendirilmeye çalışılıyor

Kaynakça

- Akbey, F. (2005). “Küreselleşme ve Türkiye’de Kamu Ekonomisi, Devlet-Piyasa-Toplum İlişkilerinde Dönüşüm”, (Der.: L. Özmen, M. A. Sözer ve İ. Şahin), *21. yy. da Türkiye’de Sosyal Bilimler ve Toplum Sorunlar Sempozyumu*, Ankara: Akademisyenler Birliği, ss.21–43.
- Akın, M. H. (2009). *Siyasal Toplumsallaşma Sürecinde Gençlik-Teorik ve Uygulamalı Bir Çalışma-*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aktay, Y. (2007). *Türkiye’de Demokrasi Kültürü Ve Siyasal Durum Analizi*, Ankara: Eğitim-Bir-Sen Yayınları.
- Alkan, T. (1979), *Siyasal Toplumsallaşma*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Anbarlı Bozatay, Ş. (2011). 12 Eylül 2010 Referandumu ve Referandum Sürecinin Üniversite Öğrencileri Tarafından Algılanmasına İlişkin Bir Araştırma: Biga İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Örneği, *Yönetim Bilimleri Dergisi* (9: 2).
- Atılım (1982), Yıl 9, S. 9, Eylül.
- Bjorklund, T. (2009). “The Surge of Referendums and the New Politics Approach”, (Eds.:M. Setälä & T. Schiller), *Referendums and Representative Democracy: Responsiveness, Accountability and Deliberation*, New York: Routledge Taylor & Francis Group, pp.117–136.
- Bowler, S. /Donovan, T. (2001). “Popular Control of Referendum Agendas: Implications for Democratic Outcomes and Minority Rights”, (Eds. M. Mendelsohn/A.Parkin), *Referendum Democracy: Citizens, Elites, and Deliberation in Referendum Campaigns*, London: Palgrave Macmillan, pp.125–146.
- Budge, I. (2001). “Political Parties in Direct Democracy”, (Eds.:M. Mendelsohn/A. Parkin), *Referendum Democracy: Citizens, Elites and Deliberation in Referendum Campaigns*, London: Palgrave Macmillan, pp.67–87.
- Çuhadar, Andaç (2006). *Üniversite Öğretim Elemanı ve Öğrencilerinin Demokrasi Anlayışlarının Siyasal Toplumsallaşma Bağlamında Cinsiyet, Bilim Alanı, Akademik Aşama ve Siyasal Katılımcılık Değişkenleri Açısından İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Dursun, D. (2012). *Siyaset Bilimi*, Beta Yayınları, İstanbul.

- Erdem, T. (2009). *Enine Boyuna Türkiye -Siyaset, Toplum, Kültür*(Haz. Kalın, İ.), Ankara: SETA Vakfı.
- Gözler, K. (1988). “Halkoylmasının Deęeri”, *AÜ Hukuk Fakültesi Dergisi*, (40), s.97-113.
- Gözler, K. (2006). *Anayasa Hukukuna Giriş*, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa.
- Gültekin, M. (2014). Bilimsel araştırmalarda kadın-Erkek farklılıkları, *Aile Akademi Dergisi*, Nisan.
- Gürkan, Ü. (2005). *Hukuk Sosyolojisi*, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- haberturk.com/secim/secim2014/cumhurbaskanligi-secimi
- IDEA İnternet Sitesi, Doğrudan Demokrasi Anket Sonuçları, <http://aceproiect.org/epic-en/dd#DD02>, (Erişim Tarihi: 29.03.2017).
- Kanlıgöz, C. (1996). Katılımcı Demokrasi ya da İdari Usul Kanunu Hazırlığı” Uluslar arası Sempozyumu Üzerine, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 45, Sayı: 1-4, ss.167-183.
- Kapani, M. (1981). *Kamu Hürriyetleri*, A.Ü. Hukuk Fakültesi Yayını, Ankara..
- Karakartal, B. (1984). Bir Siyasal Katılma Türü Olarak Referandum ve 1961 Türk Anayasa Referandumunu, *İ.Ü. İktisat Fakültesi Mecmuası*, Prof. Dr. C. Orhan Tütengil’in Anısına Armaęan, Özel Sayı 2, ss.161-180.
- kazete.com.tr/haber/kadin-secmen-sayisi-erkekleri-gecti-30751
- Kubalı, H. N. (1971). *Anayasa Hukuku*, İ.Ü. Hukuk Fakültesi Yayını, İstanbul.
- Lijphart, A. (1988). *Çaędař Demokrasiler*, (Çev. E. Özbudun ve E. Onulduran), Demokrasi Vakfı ve Siyasi İlimler Derneęi Ortak Yayını, Ankara.
- Nohutçu, A. ve Bektaş, M. (2017). Yeni Anayasa Tartışmaları Etrafında Kurucu İktidar, Kurucu Meclis ve Referandum Kavramlarının Analizi, *M.Ü. Siyasal Bilimler Dergisi*, Cilt 5, Sayı 1, Mart, ss.1-23.
- Oğuz, H. A. (2007). *Avrupa Birliği Anayasası ve Referandum Süreci*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Online Etymology Dictionary, “Referendum”, www.etymonline.com/index.php?allowed_in_frame=0&search=referendum (Erişim Tarihi: 29.03.2017).

- Özbudun, E. (2005). *Türk Anayasa Hukuku*, Yetkin Yayınları, Ankara.
- Özdemir, G. (2011). “Katılımcı Demokrasinin Öznesi STK’ların Sahip Olması Gereken Nitelikler”, 9. *Uluslararası Türk Dünyası Sosyal Bilimler Kongresi*, Haziran, Bakü,
- Parla, T. (1986). İki Tür Halkoylaması: Referandum ve Plebisit, *Cumhuriyet*, 18 Şubat.
- Piott, S. L. (2003). *Giving Voter a Voice: The Origins of the Initiative and Referendum in America*, University of Missouri Pres, Columbia.
- Rahat, G. (2009). Elite Motives For Initiating Referendums: Avoidance, Addition and Contradiction, (Eds. M. Setälä /T. Schiller), *Referendums and Representative Democracy: Responsiveness, Accountability and Deliberation*, Routledge Taylor/Francis Group, New York, pp.98–116.
- Rousseau, J. J. (1982). *Toplum Sözleşmesi*, (Çev. Vedat Günyol), Adam Yayınları, İstanbul.
- Rousseau, J. J.. (1997). *The Social Contract and Other Political Writings*. Der. ve çev.: Victor Gourevitch. Cambridge: Cambridge University Press.
- Sağlar, F. (2009). *Enine Boyuna Türkiye -Siyaset, Toplum, Kültür* (Haz. Kalın, İ.), Ankara: SETA Vakfı.
- Sartori, G. (1996). *Demokrasi Teorisine Geri Dönüş*, (Çev. T. Karamustafaoğlu/ M.Turhan). Yetkin Yayınları, Ankara.
- secim.haberler.com/2015/partilere-gore-durum/
- Setälä, M. (2009). Introduction, (Eds. M. Setälä & T. Schiller), *Referendums and Representative Democracy: Responsiveness, Accountability and Deliberation*, New Jersey: Routledge Taylor & Francis Group, pp.1–14.
- Sevinç, Murat (2012). *Mülkiye Öğrencileri Anayasal Sistemi Tartışıyor-I* (Yapım Süreci ve Temel Haklar), Ankara: Mülkiyeliler Birliği Yayınları.
- Şahbaz, İ. (2006). *Yarı-Doğrudan Demokrasi Kurumu Olarak Referandum ve Türkiye*, Yetkin Yayınları, Ankara.
- Tanör, B. Ve Yüzbaşıoğlu, N. (2005). *1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku*, İstanbul.

TDK Sitesi, Güncel Türkçe Sözlük, Halk Oylaması, www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.58dbeb2623a290.40146512 (Erişim Tarihi: 29.03.2017).

Teziç, E. (2006). *Anayasa Hukuku*, Beta Yayınevi, Ankara, 2006, .

Yayla, A. (2005). *Siyasi Düşünce Sözlüğü*, Adres Yayınları, Ankara.

Yazıcı, S. (2009). *Enine Boyuna Türkiye -Siyaset, Toplum, Kültür*(Haz. Kalın, İ.), Ankara: SETA Vakfı.

Yeşilorman, M. (2011). Halkın İradesi Bağlamında Halkoylamaları: Bir Hukuk Sosyoloji Denemesi, *Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi Arşivi*, Sayı: 22, ss.191-220.

Yıldız, A. (2010). *Bir Doğrudan Demokrasi Aracı Olarak Referandum Uygulama Örnekleri: Türkiye, ABD ve Avrupa Ülkeleri*, TBMM Araştırma Merkezi Yayınları, No:2, Ankara.

Zürich Üniversitesi Doğrudan Demokrasi Araştırma Merkezi İnternet Sitesi, İsviçre Federal Oylama Veri Tabanı: Liste, <http://www.c2d.ch/indexdd.php?menusec=dddb&dang=>, (Erişim Tarihi: 29.03.2017).

A Study on 16 April 2017 the Referendum and its Perception of by Political Science and Public Administration Department Students: Cankırı Karatekin University Case

Extended Abstract

1. Introduction

The referendum is a democratic tool that allows people to participate directly in the decision-making process. In this context, the April 16, 2017 Constitutional Referendum has a big value in terms of Turkey. It is especially important that how universities have perceived particularly by their students in the Department of Political Science and Public Administration who are trained in this area of knowledge.

In this study, it was investigated how the 2017 Referendum was perceived by students who were candidates for political scientists and public administrators. In the context of being an example, Cankırı Karatekin University Department of Political Science and Public Administration (ÇAKÜ-SKY) has been examined in terms of its students. The results of the questionnaire used for this purpose have been tried to show whether there is a meaningful relation between the voting tendencies and the different variables such as gender, region and class and the process questions while presenting clues about the perception of public opinion by ÇAKU-SKY students.

2. Method

This study implies the perceptions of the students of Political Science and Public Administration (ÇAKÜ-SKY) Department at Çankırı Karatekin University Faculty of Economics and Administrative Sciences, on April 16th Referendum and its related process. For this purpose, a questionnaire was applied to the relevant students 10 days before the referendum. A total of 24 questions were asked in the questionnaire. The first 5 questions contain the basic knowledge of the students and others consist of questions about the content of the direct voting process and the regulation on constitutional amendment. The survey application provided access to students with different characteristics. The nature of the elections and the students interviewed in the survey were selected from age groups of 18 and over who were above of the voting age.

It is aimed to apply the study to the students in all classes and education registered in the ÇAKU-SKY Department in the 2016-2017 academic term. In this framework, all the students (429 people) who were registered in the department were tried to be reached, but among the students in the department, 137 female and 108 male that is a total of 245 students were applied. The high number of women is compatible with the fact that the number of women in the ÇAKÜ-SKY Department is generally high among the students (Female: 230, Male: 199). The number of interviews in the study is 245 and the number of non-response is 184. According to this, the number of observations was 245 persons, which is 57.1% of the total number of students. Statistical analyzes to determine the relationships between the findings and the variables obtained as a result of the questionnaire were made using the SPSS package program. In order to make the tables simpler and more agreeable, figures are used in the tables as much as possible (S1, S2, etc.) as the probabilities of the questions. The questionnaire form showing the details is given in the appendix of the work.

3. Results and Discussion

The most important means of direct public participation in political processes is the "referendum" method. This democratic method is put into effect in Turkey as it is in the whole world. In Turkey,

six referendums have been carried out in total since the public vote was held during the admission process of the 1961 Constitution. The public vote to be held on 16 April 2017 is the seventh.

The most fundamental issue affecting voting behavior in Turkey is mainly political and social identities and ideological attitudes of voters. This is also true of the popular votes, indicating the "linking effect", as is generally the case during the April 16th Referendum process. In this process, leaders have tried to raise the loyalty of their supporters and achieve a result in their favor. They often put out the content of the regulations to be voted on and the harsh discourses that go beyond the normal course of action that need to be handled and for the purpose of directing it completely. Thus, while addressing masses, the subject has been turned into a political case. Hence, nobody has even found the possibility of talking or even thinking about materials that affect the future generations. For this reason, the public is scoring in the shadow of some vicious discussions that perceive and absorb the content of the referendum, irrelevant or not directly related to it. Such a process actually increases polarity in the society. In short, students have pointed out this "linking effect" and have shown that there is a high degree of rhetorical and divertive discussion outside the purpose of the April 16th Referendum period.

With this overview, when the survey results are evaluated in terms of different variables, the interviewees first stated that they would vote in the April 16th Referendum with a high average of 85.7%. This result has been handled with the conviction that the vast majority of students are "referendums are influential in determining the public attitude of the people." First of all, it was understood that the students of ÇAKÜ-SKY, as candidate of political scientist and public manager, and thus young people, are an important sign of how much they attach importance to the agenda of the country. It is also understood that they are closely related to the popular vote, they closely follow the process, and they often have an opinion on the content of the subject matter that is subject to change. They also expressed the "future and stability of the country" in a significant way as the reason for voting. This, coupled with the fact that the interviewees were young people between the ages of 18-21, indicates that young people are closely related to the problems and politics of the country and that they are very conscious about going to the table.

It is possible to say that this result, which is important in terms of the 16th of April Referendum, most basically is the greatest effect of "the education that the students have". Because, in support of this, all the male and female students clearly declared that the effect of the education they had received in their decision was clear. They also stated that they are researching the materials subject to change in their education framework that will be effective in their decision making, away from any propaganda or differentiation outside the content of the subject matter, ie "linking effect". However, this result was handled with the statements that the students did not go on a course, in which the items related to the process of change were explained, but rather they had gone through hard debates outside the aim and the people were trying to be directed. In this case, it can be said that the "linking effect" is valid in the whole of the period of April 16th Referendum.

On the other hand, most of the students who think that the votes of the people are effective in determining the attitude of the people, do not find the 1982 Constitution as a democratic reference in accordance with the public opinion in terms of different variables and therefore think that the constitutional amendment is currently needed. In parallel, the Constitution, which is the subject of the April 16th Referendum, is also a democratic step. In this context, "yes" vote is a significant democratic and stable future of the country, and "no" vote means that this future is prevented. However, in contrast to this view that most of them have, it has been noticed that the students from the Aegean region those who live in the Mediterranean and Marmara regions have not found democratic change in a positive way. This minority group, on the contrary, has suggested that "yes" vote is an attempt to change the democratic regime. This is in accordance with both views, students who argue that the constitutional amendment is democratic as well as the presidential system, while those who live in the Aegean and Mediterranean regions mostly do not agree with this view.

It can be said that among the students expressing their will to vote, women will vote at a higher rate, and that the number of female voters going to the polls in Turkey is generally more parallel.

This situation would allow us to re-examine the political socialization judgments of the sex, even if they are not in the context of the invalidation. Nevertheless, the answers to the questions in the questionnaire have not changed very clearly according to the sex. When the findings of the questionnaire are looked at on a class basis, it is parallel to the above results in large scale. It is also a remarkable finding that the styles of the leaders who say "yes" and "no" are "hard" in the high proportion of women (K: 48% -E: 23% / K: 45% -E: 30%) than men.

When all the findings are evaluated together, it is possible to see appropriate results in general. It can be said that the concerns of the portion which is generally called "no" in the process of popular vote, are reflected in the results of the research and the corresponding beliefs. In this context, it is seen that the concerns of those who are opposed to the constitutional amendment in the society or those who are distant are also present in the students from the Western regions and reflected this in the survey results. From this point of view, it can be said that the students have generally taken an approach that is consistent with the public debate.

4. Conclusion

The determination of the general politics of the country, the fate of fundamental rights and freedoms, the public statements about constitutional amendments very closely related to the existence and character of the democratic structure, the understanding of the legal text and the possible conclusion of the possible consequences by the voters is of great importance for the future of the country. The creation of this awareness in the world is a transparent, pluralistic and participatory approach to the preparation / propaganda / informing / voting stages of the referendum; Depends on the realization of the "linking effect" on the condition that it will not put pressure on the election by reducing the most. That is because; all stages of popular vote, especially the April 16th Referendum, must be realized in a feeling of illumination and comfort that satisfies the electorate. If this can be done, as the interest of the people will become even more, it will be ensured that more people from all walks of life participate in such a vote on the future of the state and that a healthier decision can be made. At this point, it is a remarkable finding that the students participating in the questionnaire emphasize the importance of education, not the "linking effect", while posing a positive or negative opinion on the constitutional amendment.